

గీతా దర్శము

100 1.2- 9578

తెనుగులొంక

తుమ్మల సీతారామమూర్తి

సర్వస్వాధ్యయ సంకలితము

మొదటి కూర్పు

౧౯౬౩ డిశంబరు

పేజీ 2-00

మొగమాట

సహృదయతపన్ని నెంపటి సూర్యనారాయణగా
రనునదించిన పూజ్యవినోబా - 'గీతాప్రచనములు'
చదువుటతో భగవద్గీతపట్ల నా కున్న యాదరము
హెచ్చెను. తత్ఫలముగా క్రీ. శ. ౧౯౫౭ లో గీత
మంశి దాదాపు ౨౫౦ శ్లోకముల నేటి తెనుగు పద్య
ములుగా వ్రాసి యాపద్యములను 'భూదాన' పత్రి
కలో వెలువరించిరి. వానినే ౧౯౫౭ లో 'గీతాం
గణ' మనుపేర నొకగ్రంథముగాఁ బ్రచురించి
(శ్రీ) సూర్యనారాయణగారి కంకితముచేసి తనిసితిని.

సహృదయు లీరచనము నాదరించినకొలది గీత
నెల్ల ననువదింపవలయు నన్న కాంక్ష నాలో నుద
యించెను. నేటి కిది 'గీతాదర్శము' గా రూపెత్తి
చది. ఈపని నాతలకు మించినదే - ఐనను భారతీయ
మగు నాయాత్మ నాకవితాత్మ నిట్లు ప్రేచినది. ఎట్లో
గట్టెక్కితిని.

భగవద్గీత సర్వమతదర్శనము. సకలధర్మ సమన్వయ
తేత్రము. ఐహికాముష్మిక విజయములకు నుత్తమ
సాధనము. విశేషించి హృదయదౌర్బల్యముచే
గ్రుంగి కుతిలపడుచున్న మానవుని దేర్చి ధర్మపీఠునిగాఁ
దీర్చుటలో నిది సాటిలేనియొజ్జ.

లోకమాన్యతిలక్, మహాత్మగాంధీ — వీరిరువురును భగవద్గీత కీయుగమునం దిచ్చిన ప్రాధాన్యము, తెచ్చిన ప్రచారము కొలఁదుల కందరానిది. గీతాపకవమున నెందఱో భారతీయు లుజ్జేజితులై స్వాతంత్ర్య సమరమున దూఁటి లోకోత్తరత్యాగముల కోర్చి మాతృదేశవిముక్తిని సాధించిరి. మొదటినుండియు హిత్యోద్యమానుసారిగాఁ గవితాస్పష్టి కావించుచున్న నే నీయుద్యమములకు నాలంబమైన గీత ననుచుండించి కృతకృత్యుడ నైతి నని తలంతు.

— సీతారామ మూర్తి

౧౭-౧౨-౧౯౬౩

పు ర స్కృ తి

భావే 'గీతాప్రవచన'

మీవు తెనుగుచేసి దాని తేదీ మెలుగుల

తేవల రాక్షసికమ్మలు

రావల నని నన్ను నిన్ను గలిపితి చెప్పిదో

నా మూలమున భవత్కృతి

కేమెలుగులు వచ్చి దైవ మెలుగును గాన

నీ మూలమున మన్మతి

లో మెలుగులు వచ్చి బ్రతుకురోలులు కంటన్

తైతవలపు పించి గీతను జదిపించి

నన్నుఁ దెర్చినట్టి యన్న పీవు

ఇంత చేసిచేసి మెంతసోకీల్యమో

నన్నుఁ బెద్దసేయు పిన్న పీవు

గీత చదువఁ జదువఁ గైతయు నవకమై

పొంగివచ్చి నన్ను లొంగఁచినె

గీత నేను గన్నరీతి 'గీతాదర్శ'

మనెడుపేర నిట్లు లవతరించె

గాంధికవిని నేను దవాత్మకథను మున్ను

వ్రాసితిని దెలుదానలో వాసికెక్క

నీకథకుఁ బ్రాణమో గీత నిపుడు తెనుగు

నేత మత్పరమప్రీతిహేతు వయ్యె

గీతార్చకు నిను ముఖ్య
శ్రోతను గావించి మెజయఁజూతును దీనిన్
నా తలఁ పిది పాటింపుడు :
నా తృప్తికి సాధుసాధనముగా నగుచు :
7.

ఏమి ఘనకార్య మిది బ్రహ్మకర్త నార
శేవతై చారవోసిన జీవివట్ల
సూర్యనారాయణా : సుధాంకునకు నమ్మత
మిచ్చినాఁడను నాయావి కెంతవిలువ :

వైచూపు వలచు పాణికి
తోచూపును సైత మొసంగి లోకస్తుతికిన్
నోచిన చికిత్సకరుణి :
శాచఖని : సామ్యయోగసాహిత్యమనీ :
4 4

జయ : జయ : వెంపటివంశజ :
జయ : జయ : సర్వోదయప్రచారస్విన్నా :
జయ : జయ : భాషేప్రియపథ :
జయ : జయ : గాంధేయధర్మసత్యపతాకా :
4 4

గీతాదర్శము

౧ అర్జునవిషాదయోగము

భృతరాష్ట్రాదుః:-

సంజయా ! సంగరక్రియాసంగ మొదవ
నగలించి ధర్మక్షేత్ర మనఁగఁ జెలఁగు
నిలఁ గురుక్షేత్రమునఁ గూడి యేమి చేసి
రస్మదీయులు పాండవు : లది వచింపు :

౧

సంజయఁడు:-

మోహించిన ధర్మజుమొనలఁ జూచి
బాణవిద్యగురుం దైనద్రోణుఁ గదిసి
నమ్రతాభారమున మహీనాథ ! యిట్లు
వలికె దుర్యోధనుఁడు వచఃప్రౌఢి వెలయ

౨

అచార్య : భవచ్ఛిష్యుఁడు,
ధీవతుఁడు, ద్రుపదసుతుఁడు, ధృష్టద్యుమ్నం
దేచి నియమించి నిల్పిన
యీ చక్రము పాండవేయ మీక్షింపఁగదే :

౩

బిరుదు లిందుఁ గలరు పెనువిలుకాండ్రు భీ
మారునులకు నుదియైన యోధు ;
లతఁడు వీరమౌళి యగుసాత్యకి విరాటుఁ
డతఁడు ద్రుపదుఁ డమృహారథుండు

౪

అతఁడు ధృష్టకేతు, వాతఁడు చేకితా
నుండు, కాశిరా జతండు దిట్ట,
యతఁడు కుంతిభోజుఁ, వాతఁడు పురుజిత్తు,
శైబ్యుఁ డతఁడు పురుషసత్తముండు

౫

ఆతఁడు త్రమోజుఁ, దతఁడు యుధామన్యుఁ
చాతఁడు దలసుఖప్ర కనుఁగుబిడ
వారు ద్రౌపదికుడారు, లిపోటిరు
లందఁ జందఁడే మహారథికులు

౬

మనమొనలో నుత్తములై
మనరాణువ కాజ్ఞాపెట్టుమగలై నుతికె
క్కినవారి నెఱుకఁచెనెద
విను మత్తకలాశరణ్యః విప్రవరేణ్యః !

౭

ఈవు, భీష్ముఁడు, కర్ణుఁడు, కృష్ణుఁడు, సమర
జయుఁడు సీపుత్రుఁడు, వికర సౌమదత్తి
సైంధవులు నన్నదీయ మీసైన్యమునకుఁ
ద్రాజములవంటివారు సంభాష్యచరిత !

౮

మఱియుఁ బెక్కుమందిమగ లిందుఁ గల రత్న
శత్రువిదులు సర్వసమరనిపుణు
లన్నదీయవిజయ మర్థించి బ్రతుకుపై
నానవిడిచి వచ్చినట్టివారు

౯

మాననియ : యిట్టిమనసేన పీరమూ
ర్ధన్యుఁడైన భీష్మరక్ష నున్న
ననిలతనయసాలి తాహితసైన్యమ్ము
కరణిఁ బెంపుతోడఁ గానఁబడదు

౧౦

పాయక మీ రందఱు మొన
కాయువుప టైనతావులందు నిలిచి గాం
గేయుని సర్వధ్యజినీ
నాయకు రక్షింపవలయు నానావిధులన్

౧౧

అనినరాజరాజు నలరింప విక్రమ
నిధి పితామహుండు నేల నింగి
వణక సింహనాద మొనరించి సైనిక
శ్రేణి సిద్ధపడఁగఁ జింద మొత్తై

౧౨

పదపది కౌరవసైనికు
లుదితోత్సాహమున సంకు లూఁదిరి డంకా
మొదలగు వాద్యములన్ దెన
లుదరన్ వాడనమొనర్చి రాక్కుమ్మడిగన్

౧౩

అవ్వలఁ దెలిమాపులతోఁ
గ్రొవ్వెలుఁగులు చిమ్ముతేరఁ గుపిరినహరియున్
గవ్వడియు చివ్వశంఖము
లువ్వెత్తుగ నొత్తి రహితు లులుకన్ దలఁకన్

౧౪

మురవైరి పాంచజన్యము
మొరయించెను దేవదత్తమున్ నరుఁ డూఁదెన్
గరువలికొమరుం డతిథి
కరకర్మప్రవణుఁ డొత్తై ఘనపాండ్రంబున్

౧౫

అంత నూఁదెఁ బాండవాగ్రజన్ముఁ డనంత
విజయశంఖ ; మతనిపెనుక వీర
నూనితులు సుఖైషమణిపుష్పకమ్ముల
నొత్తి కవలు ముదితచిత్తు లైరి

౧౬

వెండియుఁ గాశీపతియు, శి
ఖండియు, ననివార్యశౌర్యఖని ధృష్టన్యు
మ్నుండును, విరఘుఁడు, యదువ
ర్ణ్యం డగుసాత్యకియు సంకు లూఁదిరి పెలుచన్

౧౭

ద్రుపదుఁడు, ద్రౌపదిపుత్రులు,
కపికేతనతనయుఁ డాదిగాఁ గల్గు పరం
తప్ప లందఱు వెవ్వేఱుగ
నృపతీ : పూరించి రపుడు నిజశంఖములన్

౧౮

ఆనినదము సంకులమై
భూనభముల మాఱుమ్రోత పుట్టించుచు నీ
సూనులు సుయోధనాదుల
మానసముల ప్రక్కలించి మల్లదిగొలిపెన్

౧౯

అంత దురము సిద్ధ మగుడు నుద్యుక్తులై
యెట్టయెదుట నిల్చినట్టి నీదు
సుతుల నర్జునుండు సూచి తానును శరా
సనము నెక్కుపెట్టి చక్క నిలిచి

౨౦

వసుమతీశ : వినయ మెనఁగంగ నివ్వధిఁ
బలికె నపుడు చక్రపాణితోడ :

అర్జునుఁడు :—

అచ్యుతా : రథమ్ము నాఁపవే నమరేచ్చ
రెచ్చి యున్న మొనలురెంటినడుమ

౨౧

ఈరణమ్మునందు నే నెవ్వరెవ్వరి
నెదురవలయుఁ బగఱ నెంతలోన
నిలిచియున్న లెన్న తిలకింపనేర్చు నీ
వంతలోన రథము నాఁపుమయ్య :

౨౨

దుష్టబుద్ధియైన దుర్యోధనునకు నీ
బనరమందు సాయపడఁ దలంచి
యెవ్వరెవ్వ రిటకు నేతెంచి రవ్వారి
నరయునట్లు రథము నాఁపుమయ్య :

౨౩

సంజయఁడు :-

పార్థుఁ డిట్లు తన్నుఁ బ్రార్థింపఁ గృష్ణుఁ డా
రథికుడంట కానరంబు మెఱసి
రెండుమొసలనడుమ నుంచునట్లాతని
తేరు నడిపి దూరదృష్టిఁ బఱిపి

౨౪

ఎట్టయెదుట గంగపట్టియు ద్రోణుండు
తోచునట్లు హుల నాచి ఛార్త
రాష్ట్రస్థైర్య మిది పరంకపాః పరికించి
చూడు మనియె నుడులఘోడ యగుచు

౨౫

అంత నచటఁ బార్థుఁ డయ్యలఁ దాతల
గురుల మేనమామవరుసవారి

బ్రాతృపుత్రపౌత్రబంధము గలవారి
సఖులఁ జూచె నుభయస్థైర్యములను

౨౬

మఱియు నతఁడు సూచె మామల నిస్సార్థ
తృష్ణఁ దార్కొనిన సుహృజ్జనములఁ
గుంతికొమరుఁ డిట్లు ఘోరాహవక్రియా
సక్తనర్వబంధుచయముఁ జూచి

౨౭

మిగుల జాలించెది మొగము వెల్వెలఁబాట
విన్నవించె నిట్లు వెన్నుతోడ

అర్జునుఁడు :-

ఏమిసెప్పువాడఁ గృష్ణ ! యీనిల్చిన
చుట్టములను జెలులఁ జూచుకతన

౨౮

అకట ! పట్టుదప్పె నస్మదంగమ్ములు
నాల్కు పిడుచకట్టె నుల్కు వొడమెఁ
గాయమెల వడఁకె గగురుపాటు వా
టిలెఁ జెమట లూరి వెల్లివొడిచె

౨౯

అవశమై చేతినుండి గాందివము జాతె
నెరియుచున్నది మే నగ్నిఁ బొరలినట్లు
మదియు సుదివడు నిదియేమి మాధవా ! ర
భమ్మపై నిల్వలేనిదుర్దశ ఘటిల్లె

౩౦

తేశవా ! పెక్కు లేర్పడెఁ గీడు దెల్పు
శకునములు నేఁడు; నే నిష్టజనులగొంతు
గోసి యేకుభముల్ కనుఁగొందునయ్య !
రేసి దుష్కృత మెట్లానరింతునయ్య !

౩౧

వలదు గెలుపు నాకు వనజాక్ష ! వసుధయు
వలదు, భోగమేని వలదు వలదు,
సకలబంధుకోటి చచ్చినపిమ్మట
నేల యేల బ్రదు కదేల చెపుమ !

౩౨

ఎవరికొఱకు రాజ్య మెల్లసుఖమ్ములు
వలయు మనకు, వారు వసువునందు
నసువునందు నాన రిణఁచి పేరమ్ములు
వదల వేచియున్నవార లిచట

౩౩

ఇతరు లెవ్వరు కలి రిందుఁ బితలు సుతులు
తాత తొజ్జలు మామలు మాతతొడఁ
బుట్టువులు మన్మలు మఱుందు లిట్లు బీర
కాయపీ చనఁ దగువారు గాక చెపుమ !

౩౪

నన్నుఁ జంప వచ్చినను వీరిఁ జంప, లో
కములు మూఁడు దక్కుఁగాక చంప
నిఁక వచింపనేల యీనేల నీయల్పు
సంపదను వరించి చంప ననుచు

౩౫

ఏమిలగువాడము నీహ రరాష్ట్రుల
మడియఁజేసినంత మన కనంత !
యెంతకుమతులై న నిష్టబంధులఁ జంప
నవధిలేనిదురిత మలముకొనదె

౩౬

అగుటఁజేసి స్వభాంధవులగు సుయోధ
నాదులను జంపుచని మన కనుచితమ్ము
స్వజనమును గూల్చి దుస్సాహసము వెలార్చి
యెట్లు నుభ మందెడము హృషీకేశ : మనము

౩౭

వంశహానికతనవచ్చు - మిత్రద్రోహ
మునఘటిల్లు పాపములఫలమ్ము
పరమరాజ్యలోభ పరిభూతమతులు దు
ర్యోధనాదు లెఱుంగకుండ్రుగాక

౩౮

నీరజాక్ష : యింతనేర్చినమన - మన్వ
యక్షయమ్మువలన నామతిల్లు
ననయమెల్లఁ గన్నమన మీయఘమ్ము న
ర్జింపఁ దగినదని గ్రహింపవలదె

౩౯

కుల మంతరించినంతన
నలియగు వంశోచితము సనాతనధర్మం ;
బలముమతీ : ధర్మువు నెడ
నలుపందై కులము సర్వ మపగతిఁ బట్టున్

౪౦

ఆచారములు నశించిన
నీచస్థితి కిచ్చగింతు నెలఁతలు ; కులకాం
తాచయము పతిత మగుచో
రాచుఁగదా వర్ణసంకరం బిది జాతిన్

౪౧

సంకరము వంశమునకు వంశములకును
దురతి ఘటిలఁజేయుఁ ; దదురితరతుల
పితరు లప్పుడు పిండోదకవిఘ్నలు లేక
పతిరు లయ్యెద రక్కటా ! పెతలఁ బడుచు

౪౨

కులముఁ జెఱుచువారు కూర్పుఁగా సంకర
ఁజేతువైన కలుష మిది తనర్చి
శాశ్వతముగ వచ్చు జాతిధర్మము కుల
ధర్మ మస్తమించు ననుజవైరి !

౪౩

కులధర్మముల నణంచిన
కొలగలమానవులు నరకకూపమునందున్
గలకాలము నివసింపఁగ
వలె నని విందుము మనీషివర్యులనోటన్

౪౪

ఎంతపాపమునకు సంతనకట్టితి
మకట ! దొరతనమ్ము సుకము వలచి;
బంధువుల వధింపఁ బాల్పడితిమె ! లోభ
మింతసేయనే ! దురంత మగుచు

౪౫

పట్టను ధనుస్సు, కొట్టినఁ
గొట్టను శాస్త్రపులఁ, గత్తిగొని నిర్దయులై
యిట్టిననుఁ గొరవులు తుద
ముట్టెంతురుగాక దాన ముదమే కుడుతున్

౪౬

సంజయఁడు :-

శోకచలితచిత్తుడై కుంతికొమరుఁ డీ
కరణిఁ బల్కి నశరకార్మకంబు
నట్టె విడిచి సంగరాంగణమునఁ దన
తేరఁ గూలఁబడియె ధారణేశ !

౪౭

౨ సాంఖ్యయోగము

సంజయః :-

బంధువుల వదింప భయపడి పీల్చిడి
కరుణ హింసి హింసి కరగి కరగి
యశ్రుహారనయనుడై కుందువును
దేర్చ నిట్లు వాసుదేవుఁ డనియె

౧

కృష్ణః :-

ఈ మోహ మీచిపదళ
నేమెయి ని న్నలమై వాత్సః యిది పామరులన్
బ్రాము నవకీర్తి చెచ్చును
గామాదులు మప్పి పుణ్యగతి కడ్డువసున్

౨

తగదు విహ్వలంపఁదగ దీవు ; నీవంటి
దండి కిట్లు పిఠికితనము తగదు
వదలు మధమమైన హృదయదౌర్బల్యంబు
తెమ్ము రిపుభుజావలేప మడఁప

౩

అర్జునః :-

దనుజాంతకః కులవృద్ధుని
గుణవృద్ధుని భీష్మ నెట్లుకొట్టెద ? నాచా
ర్యునిదెనకు నమ్ము తెమ్మెయి
బనిచెద ? నర్పింపఁదగిన భవ్యులు వారల్

౪

ఈగలువల నెతుటిలోఁ
దోగినభోగమ్మలేల దురము వదలి భి
క్షగతము నిర్మలం బగు
నోగిరమున మనుట మనకు సుచితము కాదో :

౫

జన నెవరు గెల్తురో నిర్వయించుట
యరిది; గెల్తు మనది యగునుగాక
యెవరి నజచి బ్రదుక నిచ్చగించమొ వార
లెదుటఁ గలరు కౌరవేంద్రములు

౬

దీనుఁడ నీశుఁడ నిది
యో నిది కా దని వచింప ననమర్థుఁడ ని
న్నే నమ్మితిఁ గర్తవ్యవి
ధానం బెఱిగించి నన్నుఁ దనుపవె తండ్రీ!

౭

కలన గెల్చి రాచకలిమి గడించినఁ
జచ్చి యేను సురలసరన నున్న
గురుల బంధుజనులఁ గూల్చితి నని కుంద
వలయు నీయలంత వాయు పెట్టొ

౮

సంజయఁడు :-

రిపుభయంకరుఁడు కిరీటి గోవిందున
కిట్లు నుడివి పిదప నిక దురమ్ము
నొల్ల నని వచించి యూరకుండెను మహీ
కాంత! యెంతవంతకథ ఘటిల్లె!

౯

రెండు సేనలనడుమ నీరీతి భీతి
పడి విషాదించుచున్న యపార్థుఁ జూచి
దేవకీనందనుఁడు కృపాధీనుఁ డిట్లు
వలికెఁ జిలునవ్వు వెడలించువానివోలె

౧౦

కృష్ణుఁడు :-

కుందఁదగనివారిఁ గూర్చి కుందెద వహాః!
గొప్పగొప్పమాట లప్పగింతు
వర్జనా! మనీషు లడలుదురా చన్న
వారికొఱకు నున్నవారికొఱకు

౧౧

నేను నీవు పీరు నేటివారమె కాము
యుగయుగాలనుండి యున్నవార
మెఱుగవోయి పార్థ! యీమేను కూలిన
వెనుకనైన మనము బెలయగలము

౧౨

ఆత్మ కీశరీరమందుఁ బిన్నటికంట
జవ్వనంట ముదిమి యెవ్వధాన
వచ్చు నవ్వధాన వచ్చు దేహాంతర ;
మిది యెఱింగి ప్రాజ్ఞుఁ డుదలవడఁడు

౧౩

ఒసఁగు సుఖదుఃఖములను శీతోష్ణగతుల
నింద్రియార్థము ; లివి నిల్వఁ బెల్లకాల;
మంటుకొనుచుండు మఱు దవ్వగుచునుండు
నరనా : పీని సైరింపు మాత్రవడక

౧౪

ఎతఁడు సుఖవేదనాది
ద్వితయమ్ముల నొక్కరీతి వీక్షించి నమా
హితచిత్త వృత్తిమై మను
నతఁడు సుమా : ముక్తి వడయ నర్హుఁడు పార్థా !

౧౫

పొలియుదేహమునకు నిలుకడ లేదు, లే
దమరమైన యాత్మ కస్తమయము
తత్త్వవిదులు దీనిఁ దలఁచి నశ్వరమైన
యెడలు పోవుపట్ల నడలుకొనరు

౧౬

అఖిలజగమునందు నలమినయాత్మకు
లేదు లేదు చావు లేదు పార్థ!
చావులేని దీనిఁ జంపువాఁ డెవఁడును
లేడు లేడు బెగ్గలింపకోయి:

౧౭

నిత్యమై యప్రమేయమై సత్యమైన
 యార్థకు సుపాదులైన కాయములు సమయు;
 నర్జునా! నీటిబుడగ అయ్యవి; రహస్య
 మీది యెఱింగి కడంగుచూ! కదనమునకు

౧౮

ఒకనిఁ జంప కాత్మ యొకనిచేఁ జావక
 కర్తృకర్మగతులు కడచి యుండు
 నిది వికారదూర మీగు టెఱుంగని
 వారు తెలివిలేనివారు పార్థ!

౧౯

పుట్టుటయు నిల్పుటయు వృద్ధిపొందుటయును
 మూఁటుటయు నన్నగిలుటయు మడియుటయును
 గలుగ వాత్మకు; నొడలు పోకారినంత
 నాత్మ చావదు; నిత్య మీయ్యది కిరీటి :

౨౦

ఆత్మ నిత్య మనియు నది చావ దనియును
 బుట్ట దనియుఁ గృశత పొంద దనియు
 నెవఁ డెఱుంగు నాతఁ డెవనిఁ జంపించు నె
 వ్వనిఁ జంపు నోయి! మానమహిత!

౨౧

ప్రిదిలి చినిగిన వస్త్రముల్ వదలివైచి
 క్రొత్తవలువల నరుండు చేకొనువిధాన
 నాత్మయును జీర్ణమైన దేహముల వీడి
 యవధరించు నవీనకాయములఁ బార్థ!

౨౨

కఱకుఁగత్తులు దేహిని నఱుకలేవు
 శిఖిశిఖాజాలములు బూదిసేయలేవు
 ముసురుకొని పొంగువెలువల్ ముంపలేవు
 అంపిలిన వేడిగాడ్పు లెండింపలేవు

౨౩

త్రుంపఁగాఁ గల్పఁ దడుప నెండింప నలవి
గానిదై నిత్యమును సర్వగతముఁ దిరము
నవలమును సనాతనము నైనట్టి డాత్మ;
దీనికై కుండనేల కుంఠికుమారః

౨౪

అంద దీయాత్మ చక్షరాక్షింద్రియముల
కిది మనస్సునకును జిక్క దెట్టివికృతి
లేని దిది, ఘటనాః దీని లెస్స తెలిసి
మానుము విషాద, మానుమి మగతనంబు

౨౫

అట్లునాః యొకవేళ నీ వాత్మ మాటి
మాటికిని బుట్టు ననియును మ్రుండు ననియుఁ
దలఁచెదవుగాక యప్పుడైన నలమటింపఁ
దగినయక్కఱ లేదుగదాః రవంత

౨౬

జననమందినవానికిఁ జాపు తప్ప
దస్తమించువానికి నుదయంబు తప్ప
దిది నివారింపరానిచూః స్త్రీపు బుధుఁడ,
వేలశోకింతు విప్పట్ల బేలవోలె

౨౭

మిత్రమాః వర్తమానచరిత్ర తక్క
భూతముల పూర్వచరిత్ర మజ్ఞాతవిషయః
మివి నశించిన పిమ్మట నెట్టి లగునౌ
యదియు నజ్ఞాత మిఁక వీని కడలనేల

౨౮

అబ్బురముగ నొక్కఁ డాత్మను వీక్షించు
నొక్కఁ డపై దాని నుగడించు
నాలకించు నొక్కఁ డారీతినే దాని
నొక్కఁ డెఱుంగ డెంత కోర్చి వినియు

౨౯

ఏల మేనులయందు రాజీలునాత్మ
చంపరానిదిను మృది శాశ్వతమ్ము
నిక్క మిది యాట నరునా! నీవు మంద
వలన దీక్షాతముల కెదో వచ్చు ననుచు

౩౦

అదిగాక రాచబిడ్డవు
కద నీవు, రణంబు నీకుఁ గార్యంబు కదా
యిది తక్క క్షత్రియున కె
య్యది మే లిడు ? నేల బేలవై వగతు విటన్

౩౧

తెఱచిన స్వర్గద్వారము
కరణిన్ గోరక లభించుఁ గదనము పుణ్య
స్థిరులైన రాచవారికిఁ
విరికింపుము ధర్మబద్ధపతము కిరీటీ :

౩౨

ఇప్పుడు రణము సేయజేని స్వధర్మంబు
వదలినట్టి చెనఁటివాఁడ వగుదు,
వపుడు ముట్టడించు నపకీర్తిఁ గాక దు
ష్పాపభరము నీవు నైఁపవలయు

౩౩

కథలు గాథ లల్లి కలకాల మెల్లరు
తేజునెడిన నిన్నుఁ దెగడుచుండ్రు
చావుకంటె జెట్ట నావచ్చు విభ్యాతి
నందినట్టివాని కపయశస్సు

౩౪

ఇంతదనుక నిన్ను నిద్ధవిక్రమునిగా
నెంచి మెచ్చినట్టి యీ సుయోధ
నాదు లకట ! యిక ననాదరించెద రాహు
వమును విడిన పిఱికివానిఁ జేసి

౩౫

29.1.59
344

అ సాంఖ్యయోగము

29.1.59
9598 గా

నిశత్రువు లింక నీరజ
కౌళలమున్ జూలుకజేసి కవ్వడి : వానా
దేశముల వెక్కిరింపుదు
రాశయు; లీనడిని మించు నంగద కలదా ?

35

చచ్చినచో స్వరము రిపు
ప్రచ్చినచో వసుధ నీవు వడయుదు, వింక నీ
ముచ్చముడుంగుట వదలుము
రెచ్చి ధనూరవము నాచరింపుము పార్థా :

36

అస్తవిన్మణి : జయాపజయమ్ముల
సుఖసుఖేతరములఁ జూడు సమత;
నదల విక్రమింపు మాహావ మొనరింపు;
మప్తుడు నిన్ను దురిత మంట వెలుచు

37

ఇంతదనుక నీకు నెఱుకచేసితిఁ జూమా !
యాత్మతత్త్వమునరహస్య మెల్ల;
నుగడింతు నింకను యోగంబు; నిది కర్మ
బంధములను ద్రెంచు, బలిమి నించు

38

ఇదియె కర్మయోగ; మిది కౌంతలో నాగుఁ
గాక రిత్తవోదు క్రందు నిడదు
నమయఁజేయు బహుళసంస్పృతిభీతి నీ
ధర్మ మల్పమైన శర్మకరము

39

రాగద్వేషాదులదెస
కేగని పరిపక్వబుద్ధియే నిలఁబడు నీ
యోగమ్మునఁ; బలుగొమ్ముల
సాగెడి వెడతెలివి నిలువఁజాలదు దీనన్

40

వేదవాదపరులు పెడఁగులు కామ్యక
 ర్మంబె కర్మ మని నిరంతరమ్ము
 ఫలము వీనివిరులఁ గులుకువల్లరివంటి
 పలుకు పలుకుచుండ్రు పాండుతనయ :

౪౨

వారు స్వర్గరతులు వారు కామాత్ములు
 వారు జన్మకర్మఫలదవిధుల
 భోగవైభవములఁ జొనగించుపనులు కృ
 త్యంబు లింద్రు తత్త్వ మరయలేక

౪౩

వారినుడిఁ జిక్కి భోగముల్ వలచి కామ్య
 పద్ధతులఁ బోవుమూర్ఖులబుద్ధి నిశ్చ
 యాత్మకము గాక సాంఖ్యమునందుఁ గర్మ
 యోగమునయందు నిలువలే కోహటించు

౪౪

శ్రుతులు బోధించుపనులు సంస్కృతికి నాది
 కారణమ్ములు; కాన నిష్కామవృత్తి
 నేర్చి, సుఖదుఃఖముల దాటి నిత్యసత్త్వ
 నిష్ఠమై నాత్మతత్త్వంబు నీవు కనుము

౪౫

బావిచేఁ గలునర్థ మపారమైన
 మడుగుచేఁ గలుమేళలో నడఁగినటు
 శ్రుతుల నగు బాగు జ్ఞానమ్ముకతన బ్రహ్మ
 విదున కానగూడుముక్తిలో నొదిఁగియుండు

౪౬

కర్మమందె నీకుఁ గల దధికారంబు ;
 లేదు ఫలమునందు లేకమేని;
 ఫలము వలచి నీవు నలువకుమీ కర్మ;
 మియ్యకొనకు కర్మ మీనడింప

౪౭

సంగమును వీడి యోగనిష్ఠును వహించి
సఫలతన్ విఫలత నొక్కసరణిఁ జూచి
కర్మము తొనర్చుచోయి : యోగం జటన్న
జయకలాజయములపట్ల సమర గనుటె

౪౮

సమతమై నొనరించు కర్మమునకంటె
నింద్యము ఫలానురక్తితో నెఱపుచేత;
శోచనీయులు ఫలదృష్టి స్రుక్కువార;
లగుటను సమర్థుబుద్ధి నీ వాశ్రయంపు :

౪౯

అర్జునా ! సమతాబుద్ధి నలరువాఁడు
పాము నీలోకమునఁ బుణ్యపాపములను;
గాన యోగమ్మునకు నీవు కడఁగు చొప్పు
యోగ మనఁ గర్మములపట్ల నొవపుచుదు

౫౦

ప్రాజ్ఞు లిటు సమతాబుద్ధి పట్టి కర్మ
ఫలము నొలక సంసారిబంధముక్తి
పడసి కుంతిసురా ! నిరుపద్రవంబు
నిత్య మగు మోక్షపదమున నిలువఁగలరు

౫౧

ఎపుడు నీబుద్ధి ఫలునా : హేయమోహ
కలుషతను డాటి నైర్మల్యగరిమ నందు
నపుడు విన్నది వినఁదగినట్టిదియును
నీకు నిష్ఫలమని తోచి నిండు నెఱుక

౫౨

అదియు నిదియు వినుట నట్లనా ! నీబుద్ధి
కుదురులేని దయ్యె నిది సమోధి
నెపుడు పీఠవెట్టు నపుడ నీ వీమహా
యోగఫలము నెఱుక నొందఁగలవు

౫౩

అర్జునః :-

మమరిహా : సమాధిమగ్న స్థితప్రజ్ఞా
భాషయేది : యేమిపలుకు నతఃకు ?
వానియునికి యెట్లుదరిలు : నాతని
నడత యెట్లులందు ? నుకపుమయ్య !

౫౪

కృష్ణః :-

ఎవ్వఁడు మనోగతంబగు నెల్లదలపు
లవ్వలికి నెట్టి యాత్మచే నాత్మయందె
తుష్టి గని వాహ్యసుఖలాభదృష్టి విడుచు
నతఁడు పార్థ : స్థితప్రజ్ఞఁ డనఁ జెలంగు

౫౫

ఇమమకుం జిక్కి డెంబేలుపడనివాఁడు
సుఖముపట్టి ననాన క్రి చూపువాఁడు
వలపు గగోలు రోసంబు వదలువాఁడు
పార్థ : నుడువఁబడున్ స్థితప్రజ్ఞఁ డనుచు

౫౬

తనువుపై జీవనమ్ముపైఁ దగులు నిడక
శుభము తొడవిననాఁడు మెచ్చునకు దిగక
కిడు పైకొన్నపట్టునఁ గినుకపడక
చెలంగు మునిబుద్ధియే ప్రతిష్ఠిత కిరీటీ :

౫౭

కూర్మ మంగములను గుదియించుగతి విష
యేచ్ఛమైఁ జరించు నింద్రియముల
నెల్లదెలనుండి యెవఁడు కుంచునొ స్థిత
పజ్ఞ సుమ్ము వానిప్రజ్ఞపేరు

౫౮

కూడు నీరు మానుకొన్నదేహికి విష
యములు తొలంగుఁ గాని యాన తొలంగ,
దతఁడు తత్త్వదర్శి యైననాఁ డానయు
నుపశమిల్లి పార్థ : యపసరిల్లు

౫౯

ఆత్మదర్శనమ్ము నర్థించునరుఁ దెంత
నేర్చుఁగాక యెంతపేర్చుఁగాక
యింద్రియములు చిత్తహింసానష్టమ్ము
లకనిమదిని బల్కి నాహరించు

౬౦

అట్టియింద్రియముల నరికట్టి మనసు నా
వలన నిల్పి యుండవలెను యోగి
యెవని కింద్రియములు వశమ్ములో స్థిత
ప్రజ్ఞసుమ్ము వానిప్రజ్ఞపేరు

౬౧

విషయముల నెవండు విడువక చింతించు
నతని కందు సంగ మంకురించు
సంగమునఁ గిరీటి ! జనియించుఁ గామంబు
కామమునను రోష మాదుతిల్లు

౬౨

అరునా ! రోషమున మోహ మవతరించు
మోహమునఁజేసి మఱి పది మోసులెత్తు
మఱివుచే బుద్ధినాశమ్ము జరిగితీఱు
బుద్ధినాశమునన్ జెడిపోవు నరుఁడు

౬౩

మనసు నణచివట్టుమానిసి తనయాన
కగవడిన యింద్రియములవలనఁ
దనువు నిల్చుకొఱకుఁ దగుపాటిసుఖములు
పొందినను బ్రసాద మందఁగలఁడు

౬౪

ఉల్లము ప్రసన్నమైన నయ్యోగి కుడుచు
బాధలు పరంతపా ! పటాపంచ లగును
గలఁతలేనిమనమ్ముతో నలరువాని
ధిషణ యాత్మాభిముఖమై ప్రతిష్ఠిత మగు

౬౫

ఎదఁద నోర్వనివాని తేర్పదడు బుద్ధి
భావనయు నట్టివాని తేర్పదుట కల్ల
భావనాసిద్ధిలేక చేపదడు శాంతి
శాంతి కట్టవైన నుభ మెటునంభవించు ?

౬౬

ఇచ్చవచ్చినగతిఁ బోవు నింద్రియముల
నరనఁ బయనించుచి త్తమ్ము పురుషబుద్ధి
నర్జునా : సంద్రమున నౌక నాహరించు
కొంటెగాలికై వడి నీడ్చి కుందుపటుచు

౬౭

కావున నెవండు విషయసౌఖ్యములదెనకుఁ
బరువులిడు నింద్రియమ్ముల గరువమెల్ల
నజఁచి మరలింపనేర్చునో యట్టివాని
ప్రజ్ఞను భనంజయా : స్థితప్రజ్ఞ యంద్రు

౬౮

అజ్ఞుల కగోచరంబగునట్టి యాత్మ
నేమేజక చూచు మౌని; మోహితులదృష్టి
కద్దమై తోఁచు నింద్రియాల్లాఁగి గనక
యోగి నిద్రితుచందాన నుండుఁ బార్థ :

౬౯

ఎన్నినదులు సొచ్చి యెంతపెం పొదవిన
నుదధి యింత తొణఁక కుండునటు
కోర్కు తెన్ని చుట్టుకొన్నఁ జలింపని
వాని వలదు శాంతి, వలవ దొరుని

౭౦

ఎల్లవాంఛల వనలి నిస్సృహత నేర్చి
యెవఁ డహంకారమమకారలవము లేక
సంచరించు నకండపో : శాంతిఁ బడయు
ఫల్గునా : నిశ్చలానందపడముఁ బడయు

౭౧

ఇది బ్రహ్మనిష్ఠః తీనన్
గురుకులనిన మోహ మంటుకొనలేడు నుమి :
తుదిగదియ నైన సిస్థితి
యొనవినపురుషుండు ముక్తి నొందుఁ గిరీటి !

౨౨

౩ కర్మయోగము

అర్జునుడు :-

కర్మమునకంటె నెఱుకయే గణ్య మనుట
యచ్యుతా : నీకు నభిమత మయ్యెనేని
కటకటా : ఘోరమైన సంఘామకర్మ
మాచరింపఁగ నన్నుఁ బ్రేరేచె దేల

౧

సంశయాస్పదము లనంగఁ జనెడినుమలఁ
గలఁతువా నీవు నాబుద్ధిఁ గమలనాభ :
వలదు నను భ్రాంతిపా లేయవలదు జ్ఞాన
కర్మములు రెంటి నెది శుభంకరము నెపుడు :

౨

కృష్ణుడు :-

వెనుక నావల్కినట్టి వీవిశ్వమునకు
రెండు నిష్ఠలు గలవు కిరీటి ! వినుచు :
జ్ఞాననిష్ఠను జెప్పితి సాంఖ్యతతికిఁ
గర్మనిష్ఠను యోగివర్గమున కంటి

౩

మానవుఁడు సవనాదికర్మములు చేయ
కుండినను గర్మశూన్యత నొందలేడు
వాని వర్జించినను సిద్ధి వడయలేడు
సిద్ధి యన నర్జునా : చిత్తశుద్ధిఫలమే

౪

ఒక్కత్రుటియైనఁ గర్మంబు నుజ్జగించు
వాఁ దెవండును స్పష్టిలో లేఁడు లేఁడు
ప్రకృతిసిద్ధగుణమ్ముచే నకలభూత
నికర మవశమై కర్మంబు నెఱపునోయి :

౫

ఏవఁడు కర్మేంద్రియమ్ములవృత్తి నణచి
మనసుతో నర్థములను వేమఱు దలంచు
నతఁడు దాంభికుఁ డరునా : యతఁడు దొంగ
యతఁడు గోముఖశార్దూల మనఁగఁ జెల్లు

౬

జ్ఞానేంద్రియముల మదితో
నేనరుఁ డరికట్టి ఫలము నెంచక వాణి
పాణిపదా దీంద్రియములఁ
బూసున్ గర్మముల నతఁడు పొగడంగఁ దగున్

౭

కాన నీవు నియతకర్మ మూనుము పని
మానుకంటె లెస్స పూనుకొంట
చేత లేనినాఁడు నీతనూయాత్రయు
సాగఁజాలదోయి! నవ్యసాచి!

౮

యజ్ఞమునకుఁ జేయునట్టికర్మము గాక
కడమపనులు బంధకారణమ్ము;
లగుట నీవు ఫలము నాసింపక తదర్థ
మర్జునా : యొనర్చుమయ్య : చేత

౯

మున్ను ప్రజాపతి ప్రజలను
జన్మముతో స్పృహిచేసి నవనంబున ను
త్పన్నము సేయుఁడు సుఖ; మిది
యొన్నేనర్థముల మీకు నిడు నని పల్కెన్

౧౦

అధ్వరమునఁ దనువుఁ డడురుల మీరు, మీ
మృపును తనువువార లగుదు రమరు;
లిటు మీరు వారు నితరేతరానంద
దాతలై కనుం డుదాత్తకుభము

౧౧

యజ్ఞభావితులైన యింద్రాదిసురులు
కూర్చెదరు మీకు భోగముల్ కోరినట్లు
వా రొసంగినసంపదల్ వారి కిడక
కుడుచునాతఁడు దొంగ నాఁబడుఁ గిరీటి :

౧౨

యజ్ఞశిష్టమైన యన్నము దినువారు
దూరు లగుదు రెల్లదురితములకు
నమము ననుభవించు రాక్షాస్థముగ వంట
సేయువారు పాండవేయ ! వింటె :

౧౩

అన్నమునఁ బుట్టు భూతము
అన్నం బిద్ధిమునఁ బుట్టు నబ్ధిము యజ్ఞో
త్పన్నము, యజ్ఞము కర్మజ
మన్నా ! యజ్ఞంబై విష్ణు వనియున్ గనుమా :

౧౪

వేదమునఁ బుట్టె గర్మము
వేదము పరమాత్మవలన వెలువడెఁ గానన్
వేదము సర్వగతంబై
పాదుకొనెన్ యజ్ఞమందుఁ బాయక పార్థా !

౧౫

ఇట్లు నడువఁబడిన యీజగచ్చక్రంబు
ననుసరింపఁ దెవ్వఁ డతనిబ్రదుకు
పాపమూల మైనబ్రదుకు, వాఁ డింద్రియ
దాసుఁ, డతఁడు బరువు ధరణి కనఘ :

౧౬

తనయందె కమించుచు నెవఁ
 డనయము తనయందె తృప్తి నందుచు విజయా :
 తనయందె సంతసంపడు
 ఏను మతరికిఁ జేయఁదగినవిని లేదు సుమా :

౧౭

బ్రహ్మవిదుఁ డతఁడు పార్థ ! కర్మములు
 నలిపి సంతరించుఫలము లేదు,
 విడిచి కుదుచునట్టియిడుమయు లేదు, భూ
 తా? వాని కొనఁగు మేలు లేదు

౧౮

ముక్తుఁ డతఁడు; నీవు మోక్షార్థి; వగుట ఫ
 లాశ్ విడిచి కర్మ మాచరింపు;
 మనఘ : నిష్ఫలేచ్చ మగు కర్మ మొనరించు
 పూరుషుండు ముక్తి పొందఁగలఁడు

౧౯

సిద్ధి నందిరి జనకాదు లిద్దరరితు
 లిరునా ! కర్మయోగము నాశ్రయించి
 యీవు ప్రాజ్ఞుఁడ వైన నయ్యెదవుగాక
 చేయవలెఁ గర్మములు ప్రజాశ్రేయ మెంచి

౨౦

ఉత్తముఁడు పోవుచారికి
 వత్తురు సామాన్యజనులు; వాఁ డేగుటిపైఁ
 జిత్తము నిడు నాగుటిపైఁ
 జిత్తము నిడి లోక మెదురుసెప్పక నడుచున్

౨౧

ఏను గోరఁదగిన దేమికలదు ? నాకు
 లేని దేమికలదు? దేనికొటకుఁ
 బరితపింపవలయు ఫలునా : యే ?; నైనఁ
 బను లొనర్తు లోకభద్ర మెంచి

౨౨

ఏ నాదమటచి యొకనాఁ

దైనను గర్మముల విడుచు టది మూడినచో

మానవు లందఱు తమవిధి

మానుచు రది లోకమునకు మంగళ మీడునే :

౨౩

ఏను బని యొనర్పనేని లోకమ్మన

కప్పుడు లేదు పార్థ ! యభ్యుదయము,

వర్జనంతరమును వచ్చును బ్రజలెల్లఁ

జెడుచు రింతబెట్ట సేయనగునె

౨౪

ఫలవాంఛ పెరిగి పామరుఁ

డలయక వను లాచరించునట్లు చుసేషా

కలితుఁడు విశ్వహితార్థము

నలువవలెన్ గర్మముల నజన్రము విజయా :

౨౫

ఫలము వలచి కర్మములు సేయునట్లని

బుద్ధిమార్పరాదు బుధుఁడు పార్థ !

శ్రద్ధమై నతండు నలుపుచు నత్కర్మ

మట్లా లాంగవలయు నతనిగతికి

౨౬

ప్రకృతిగుణములె కర్మప్రపంచవలన

కారణము; లైన నరుఁ డహంతారమూఢ

చితుఁడై యెల్లవను లేనె చేసినాఁడ

నేను మొనగాఁడ నని పొంగు నిద్ధచరిత :

౨౭

ఫలునా ! గుణకర్మవిభాగతత్త్వ

మెఱిగిన మనీషిపుంగవుఁ డింద్రియములు

విషయముల కొగ్గె ననుచు భావించి తా న

నక్తుడై యుండుఁ గర్మతాసరణి మఱచి

౨౮

ప్రకృతిగుణములచే మోహపడినవారు
తగులుగందురు గుణకర్మ తతి నొనర్ప
ననఘ : సర్వజ్ఞఁ డల్పజ్ఞులైన వీరి
మలఁసరాదు సుమా స్వధర్మంబునుండి

౨౯

ఏఱుకమై నీవు నాయందు నెలవనుల
సునివి ఫలవాంఛ మమకార ముజ్జగించి
తాప మించుక లేనిచి తమున రణము
సేయుమా : శాస్త్రపుట గుండెచెనరి పఱవ

౩౦

ధీయుతులు శ్రద్ధగలవారసూయలేని
వారలై మన్మతంబు నీతీరుదాని
నర్జున : సంతతమ్ముగ ననుసరించు
వారికిని గర్వబంధముల్ వదలితీటు

౩౧

నాయాశయమ్ముపట్ల న
సూయం బ్రకటించువారు సుమతీ : యజ్ఞా
నాయత్తు లని యెఱుంగుము
పాయనిబంధముల వారు పనవుదు రెపుదున్

౩౨

జ్ఞానియును బూర్వజన్మసంస్కారమునకు
లోంగి పెడదారికిం జను; లోకమెల్లఁ
బ్రకృతికి విధేయ మగుట తప్పదు కిరీటి :
యెవ్వ రాఁపిన నిది యాఁగ దించుకేని

౩౩

కాచుకొని యుండు నెపుడు రాగంబు ద్వేష
మంచితాచార : సర్వేంద్రియార్థములను
మనుజునకు వైరు లవియ కావున నతండు
వానికి వశంపడక లగు వదయవలయు

౩౪

బాగుగా నొనర్చు పరధర్మమునకంటె
విగుణ మయ్యు లెస్సయగు స్వధర్మ;
మట్టనా : స్వధర్మమం దీలినను మేలె
యన్యధర్మ మది భయంకరమ్ము

37

అర్జునుడు :-

ఇది చేయరానివని యని
మది యెంతగ మొత్తుకొన్న మనుజుఁడు దురితా
స్పదవృత్తి కొగ్గు నిట నె
య్యది వాని బలాత్కరించు యదువంశమజే !

38

కృష్ణుడు :-

కామము రజోగుణమ్మునఁ గల్గు నది ని
రుద్ధ మౌనెడఁ గోపంపురూపు చాల్చు
నది మహాశన మది పాపసదన మది వి
రోధి కుంతిసుతా : ముక్తిసాధకునకు

39

కీలి పొగచేత నదంబు మైలచేత
గర్భ మది మావిచేతను గప్పఁబడిన
పగిడిఁ గామమ్ముచే మూయఁబడిన దెఱుక
ఫల్గునా : కామమును మించు పగఱు దెవఁడు ?

40

అగ్నివోలెఁ దృప్తినందక నిండింప
నలవిగాక జ్ఞాని కనవరతము
హితముగాక కామ మిది నరునెఱుకను
గప్పివైచి కోరికలను బెంచు

41

నతరిపూ : యింద్రియములు మానసము బుద్ధి
యాశ్రయమ్ములు వలపున; కది హృషీక
మానసాదుల, నెఱుకను మాటిమాటి
దేహి నెల్లవిధమ్ముల మోహపఱుచు

42

అగుట నీవు మొదట నఖిలేంద్రియముల
మురు వదంపవలయు భరతముఖ్య !
పిదప జ్ఞానమునకు విజ్ఞానమున కెగు
సేయుగోపి వలయు ద్రోయవలయు

౪౦

ధీరు రీషేనికంటె నింద్రియము లెక్కు
దని వచించెద, రీయింద్రియములకంటె
మనసు దొడ్డది, బుద్ధి యమ్మనసుకంటె
మిన్న, బుద్ధికంటె బ్రసిద్ధిగన్న చాత్మ

౪౧

ఇట్లు బుద్ధికంటె హెచ్చగునాత్మను
దెలిసి మనసుచే నతీవశ క్తి
రూఢ మైన కామరూపశత్రువు నరి
కట్టి నెట్టుమయ్య : ఘనభుజాధ్య :

౪౨

౪ జ్ఞానయోగము

కృష్ణుడు :-

అవ్యయంబగు నీయోగ మనఘ ! సవిత
కేను వినిచితి, సవిత తత్త్వానుఁ డైన
మనువునకుఁ జెప్పె, మనువు తత్త్వనయుఁ డైన
వాని కిట్వేకువసుమతీశ్వరున కనియె

౪౩

పార్థ ! యిట్లు పరంపరాప్రాప్త మైన
యోగమును దీని నిమి మున్నుగాఁ గలట్టి
రాజములు లభ్యసింపిరి రాను రాను
జెడియె నిది సంప్రదాయవిచ్ఛిత్తికతన

౪౪

ఈవు మామకథక్తుండ విష్ణునఖండ
వగుట నానాటియాయోగ మరునా : యె
ఋంగజేసితి నేను నీ కంగవించి
యగ్రగణ్యం బిది రహస్య మైనవిద్య

౩

అర్జునుడు :-

నీరజాక్ష : నీవు నేను పుట్ట యుగాల
నాదె జననమందినాడు నవీత :
యతని తెట్లు పెప్పి తాదికాలమున ? నీ
పలుకుగుట్టు నేను దెలియు తెట్టు ?

౪

కృష్ణుడు :-

నాకును నీకును భవము ల
నేకమ్ము లతిక్రమించె నెచ్చెలి : నా కీ
పోకడయెల్లన్ దెలియును
నీ కిది దుర్గమము ప్రకృతినియతుండ వగుటన్
ఏను జననంబు మరణంబు లేనివాడ,
భూతములనెల్ల నేలు విభూతివాడ
నయ్య నాప్రకృతిని వంచి యాత్మదూయ
నుద్భవించుచునున్నాడ నోకిరీటి :

౫

ఎపుడు ధర్మమునకు హీనత వాటిల్లు
నెపు డధర్మమునకు నేపు వచ్చు
నపుడు నన్ను నేనె యస్మదీయం బగు
మాయచే నృజింతు నోయిపార్థ :

౬

తగువారిదిగులు దీర్పంగ
దెగి సాధులఁ జెలుచువారితేజము నార్పన్
జగమున ధర్మవు నిల్పంగ
యుగయుగమున నే జనించుచును విజయా :

౭

ఏవః డప్రాకృత మగు నా
భవమును గర్మము నెఱుంగు వాఁడు శరీరం
బు విడిచి పెండియు నిట ను
చ్చవ మందక నన్నుఁ బొందుఁ బాండుకుమారా :

౧౧

కోరికలు భయము క్రోధము వీడి నా
యందె మనసు నిల్పి యస్మదాశ్ర
యము వలచి భజనా : జ్ఞానతపమునఁ
దేటి పెక్కు రండినారు నన్ను

౧౦

ఏవ్వ రెవ్విధి న న్నాశ్రయించుచుండ్రొ
వారి కారీతి ఫల మిచ్చువాఁడ నేను
బక్షపాత మెఱుంగ నెప్పట్టునందు
నగుట మనుజులు నమ్మి న న్ననునరిత్రు

౧౧

కర్మములకు ఫలము కాంక్షించువారు దే
వతలఁ గొల్తు రిచట నకవిరోధి :
కలుగుఁ గర్మసిద్ధి కడువేగిరమ్ముగా
సాధకులకు మర్త్యజగతియందు

౧౨

గుణములును గర్మములును గారణము కాఁగ
నరులలో నేర్పరించితి నాల్గుతెగల
ననఘ : యీహూర్పునకుఁ గర్త నైన నను న
కర్తగా నిర్వికారునిగా నెఱుంగు

౧౩

న న్నంబుకొనవు కర్మము;
లెన్నఁడు నేఁ గర్మఫలము నిచ్చింప; నిటుల్
న న్నెవ్వఁ దెఱుంగునొ వాఁ
డన్నా : కర్మములఁ జిక్కఁ డందఁడు భవమున్

౧౪

మున్ను కర్మమును ముముక్షువులుం జేసి
రీరహస్యమెల్ల నెఱిగి యెఱిగి
పూర్వపురుషకృతము పూర్వతరం బైన
కర్మమునకె నీవుఁ గడఁగు మిప్పుడు

౧౫

కర్మ మనఁగ నెది యకర్మమునా నెది
యని కలంగుఁ డ్రాజుఁ డయ్యు నరుడు;
నేడు పీనితెఱఁగు నీ కెఱిగింతు నీ
దళభమునకుఁ జిక్క కలరునట్లు

౧౬

కర్మతత్త్వమును, వికర్మతత్త్వంబు, న
కర్మతత్త్వమును దగన్ గ్రహించ
దలయు; గాని చిక్కుగలవిషయం దిది :
తాన వినుము సాదధానమతిని

౧౭

కర్మమునయం దకర్మమున్ గనినవాఁ, డ
కర్మమునయందుఁ గర్మమున్ గనినవాడు,
ప్రాజ్ఞుఁ డన యోగి యనఁగఁ గర్మములనెల్ల
నిర్వహించినమేటి నా నెగడుఁ దార్థ :

౧౮

ఎవఁడు చేయుచేతలెల్లను గామసం
కల్పవర్జితములుగా నెసంగు
నతని బుధులు సూరి యనియును జానాగ్ని
దగ్ధకర్ముఁ డనియుఁ దలఁచుచుండ్రు

౧౯

కర్మఫలవాంఛ విడి తృప్తి కడు గడించి
యొరుల నాశ్రయింపక యెవ్వఁ డుండు నతఁడు
కర్మమును లెస్సగాఁ జేయుఁగాక లేశ
మేనిఁ జేయనివాఁడ యౌ మానమహిత :

౨౦

ఆశలనుజయించి యపరిగ్రహము నేర్చి
మనసు నొర్పి యెవడు మనుట కొఱకు
దలయువను లొనర్చు వాడు సంస్కృతిబంధ
రూపమరిత మందఁ దోష్యుఁడ !

౨౧

ఏదఁ దయాచిరలబ్ధిచే నృప్తి నంది
గెలుపు నోటమి నొక్కమై నలచి కష్ట
సుఖముఖద్వంద్వముల దాటి సూదు మఱచు
నకఁడు పని చేయుఁగాక బంధితుఁడు గాఁడు

౨౨

గతసంగులు జ్ఞానాద
స్థితబుద్ధులు యజ్ఞదృష్టిఁ జేసెడివని సం
స్కృతిహేతువు కాదు ఫలా
న్వితముగ నదియెల్ల నడఁగు విక్రాంతినిధి !

౨౩

సుక్కు బ్రహ్మము, బ్రహ్మంబు స్రువము, బ్రహ్మ
మగ్ని, మాతము బ్రహ్మము, బ్రహ్మ మగు హవిస్సు,
బ్రహ్మవిదుఁ దొనర్చెను నధ్వరం బిదెల్ల
బ్రహ్మమే, బ్రహ్మమే దానిఫలముఁ బార్థ !

౨౪

కర్మయోగులు కొందఱు కన్వడి : న
మాచరింతురు జన్మంబు నమరు లలర ;
జ్ఞానయోగులు కొందఱు పూని బ్రహ్మ
శిఖిని జిత్తహవిస్సు వేల్చెన రయారె !

౨౫

కొందఱు జుట్టనా : శ్రోత్రాదికేంద్రియముల
సంయమాగ్నుల వేల్చురు సాహసించి ;
వేల్చెనరు సుమ్ము శబ్దాదివిషయములను
గొందఱు టింద్రియవహ్నులఁ గొనరి కొనరి

౨౬

పూతమై జ్ఞానదీపితమై తనర్పు
నాత్మనిగ్రహ యోగాగ్నియందుఁ బ్రాణ
కర్మముల నఖిలేంద్రియ కర్మములను
వేల్చెదరు కొందఁ దా త్రవిచేకవిభవ :

౨౭

ద్రవ్యదానము యోగము తపము వేద
పఠనమును శాస్త్రసంప్రాప్తపాండిత్యమును
యతనశీలురు సంకితవ్రతులు కొందఁ
జుట్టనా : జన్మ మని దాని నాచరింతు

౨౮

పార్థ : వినుము ప్రాణాయామపరులు మిగుల
గానీ కోర్చి ప్రాణాపానగతుల నాఁచి
ప్రాణము నపానమునయందుఁ బ్రాణమం ద
పానమును వేల్చుచుండు రుద్రము గాఁగ

౨౯

పరిమితాహారు లగుచుఁ గొందఱు కిరీటీ :
ప్రాణముల వేల్చుచుండ్రు ప్రాణాశయందు
వినుము వీ రందఱును యజ్ఞవిదులు యజ్ఞ
నిహితకల్మషులై మహామహిమ గంధ్రు

౩౦

యజ్ఞశిష్టమౌ నమృతంబు నారగించి
పడయుఁ బురుషుండు శాశ్వతబ్రహ్మపదము
యజ్ఞదూరున కిహనుఖ మబ్బి దనినఁ
బార్థ : పరలోకసౌఖ్య మెప్పుట నబ్బు

౩౧

వేదముఖమున జన్మముల్ పెక్కులిటు
విస్తృతము లయ్యె నర్జునా : వీని గర్మ
జాతములుగా నెఱుంగు మీసరణి నెఱిగి
నట్టివారు భవార్తుల నెఱువారు

౩౨

ద్రవ్యమున నిర్వహించు నభ్యుత్తముకంటె
మానసియము భయనాః జ్ఞానయజ్ఞః
మఖిలకర్మములును జ్ఞానమందె యజుఁగు
నెఱుకయే కర్మసంతతికెల్ల ఫలము

33

ఈపు బ్రహ్మవేత్తల నాశ్రయించి వారి
యడుగులకు మ్రొక్కి కుశ్రూష లాచరించి
కరుణ నారించి యెఱుకను బడయుమయ్య
విడువక నీచస్త్రశంకల నడిగి యడిగి

34

ఎఱుక నందినప్పు డిమ్మెయి వేండియు
మోహపదపు, సర్వభూతములను
సీవు చూడఁగలవు సీయందు నాయందు,
నేన సర్వమనియుఁ గానఁగలవు

35

ఓయి: మహాపాపాత్ముఁడ
వే యగుదువుగాక సీవు వెఱవకు, జ్ఞాన
శ్రేయఃపవమునఁ గిల్చి
తోయధిని దరింపఁగలవు దుర్దమశౌర్యా !

36

ఎగసి మంచునగ్ని యెండినకటెలఁ
బొడిచి పొడిచి యెఱు బూదిసేయు
నట్లు బూదిసేయు నరునా ! జ్ఞానాగ్ని
సంచితాది కర్మసంచయముల

37

కానఁబడదు పార్థ ! జ్ఞానమ్ముతో సాటి
యగు పవిత్రతేజ మవనియందు
యోగసిద్ధపురుషుఁ డాఁగి యాఁగి నిజాను
భవమునందు దీనిఁ బడసి తనియు

38

ఇంద్రియములను జయించినవాడు, శ్ర
ద్ధాశుభై నవాఁ డుదార్తనిష్ఠ
నేర్పినట్టివాఁడు నెచ్చెలి ! జ్ఞానము
నంది ధర్మశాంతి ననుభవించు

౩౯

ఎఱుకలేనిప్పుడుఁ దెలిఁగినదానిపై
శ్రద్ధలేనివాఁడు, సంశయాత్ముఁ
డిందుకులజ ! పోలియు నిందెన నందెన
శంకితునకు సుఖము సాధ్యపడదు

౪౦

ఎవఁడు యోగవీక్ష నైలకర్మంబుల
నడఁచు, నెఱుకబల్మి నేఖలసంశ
యములు విడుచు నెవ్వఁ డాత్మజ్ఞఁ డాతఁడు
కట్టుపడఁడు పార్థ ! కర్మములకు

౪౧

అగుటజేసి యెఱుక యనుకర్తఁ డాని య
జ్ఞానతిమిరజనిత సంశయములఁ
గోసివైచి ఫలము కోరని కర్మంబు
వలచి నిల్చు మాహవం బొనర్చు

౪౨

౫ కర్మ సంన్యాస యోగము

అర్జునుఁడు :-

కర్మములు మాను మని, మఱి
కర్మము లొనరింపు మనెడు కమలేక్షణ ! యీ
ధర్మములు రెంటు నెయ్యది
శర్మదమో తేల్చి తెలుప సంప్రార్థింతున్

౪౩

కృష్ణాఁడు :-

చేతలు విడుచుట విడువమి
ఘోరువులే ముక్తి; తెన నీరెండిటిలోఁ
జేతలు విడువమి యుత్తమ
రీతి యనందగుఁ జూమి : యరిందమబాహూ : ౧

రాగ మలుకయు లేని కర్మవ్రతుండు
వాసికెక్కును నిత్యసంన్యాసి యనఁగ
సంహృతద్వంద్వఁ డగుట సంసారబంధ
ముక్తి నందు ననాయాసముగ నతండు ౨

కర్మసంన్యాసరీతియుఁ గర్మయోగ
పద్ధతియు వేఱువే అని పలుకు మొఱకు;
పండితుఁడు పల్కుఁ దీమాట; పార్థ : రెంటి
లెన్నగా నెదిపూనిన లెన్న యెదవు ౩

జాని గడియించు పరమ
స్థానంబే కర్మయోగిన త్తముఁ డందున్
గాన నెవఁ డి యభిన్నత
కానంగలఁ డతఁడు ప్రాజ్ఞగణ్యుఁడు విజయా : ౪

కర్మయోగముతో నెదన్ గడిగి దిద్ద
కరినిషాదన : సంన్యాస మందుకొనుట
కష్టమగుచేత; నిష్కామకర్మయోగ
కుశలుఁ డచిరమ్ముగా ముక్తిగు టైలుంగు ౫

మనసు నింద్రియముల నణచినదిట్ట, ప
విక్రబుద్ధి, భూతవితతి తాను
నొకఁడ యని యెలుంగుయోగి, కర్మాసక్తుఁ
డయ్యుఁ గర్మములకు నగ్గపడఁడు ౬

కనుచు వినుచుఁ దాఁకుచును మూర్ఖుఁడనుచుఁ దిండి
తినుచుఁ జనుచు నిద్రగొనుచు నూర్చు
చింద్రియాశీనడక నిక్షసేయుచుఁ బని
యింత సేయ ననియ యెంచు యోగి

౪

నుడుపుచున్ మలమూత్రముల్ విడుచు చొకని
ముట్టుచున్ గన్నుదెలుచు మూయుచున్ ని
జేంద్రియముల గతులెల్ల నిక్షసేయు
చేను బని సేయలే దని యెంచు యోగి

౫

ఎవఁ డనానక్కుడై పనులెల్ల నిశ్చ
రాల్పితములు గావించు నతఁడు నిటి
యంబు వడయని తామరపాకువోలెఁ
బరిభవిల్లును గిల్పిషన్పర్య లేక

౧౦

అత్మశుద్ధికోటకు నరునా : ఫలవాంఛ
నీఁగి పనులొనర్చు యోగరతుఁడు
మానసముతోడ మతిలోడ మయితోడ
మమతలేని యింద్రియములతోడ

౧౧

కర్మఫలము విడిచి కవ్వడీ : నైషిక్
శాంతి నందు యుక్తుఁ; డంతరంగ
శుద్ధి లేనివాఁడు బద్ధుఁడౌ గామమ్ము
తఱుమ ఫలమునందుఁ దగిలి తగిలి

౧౨

వినుము తొమ్మిదివాకిక వీటివంటి
తనువున మనస్సుతోఁ గర్మతతిని వదలి
కర్తయును గారయితయును గాక నిరి
తేంద్రియుండు సుఖమ్ముగా నెనఁగూఁ బార్థ :

౧౩

ఈశ్వరుడు మానవులకుఁ గర్తృత్వమేని
కర్మమేని ఫలందేని కలుగజేయఁ
దదనా : కర్మకాదుల కన్నిటికిని
బ్రహ్మతియే కారణముగాఁ బరఁగుచుండు

౧౪

అచ్చశీలపరా : పరమాత్మ యొకని
కలుషమును గాని పుణ్యమున్ గాని కొనఁడు
జ్ఞాన చుజ్ఞానపిహితము గానఁ దెలివి
సేదినసంసారు లిట మోహపడుదు రకట !

౧౫

అణచివైచు నెవ్వఁ డాత్మబోధమున న
జ్ఞానతమము నటివాని కెఱుక
పేవెలుంగువోలే వెలుఁ గెచ్చి కవ్వడీ !
చూపఁగలదు తత్త్వరూపమెల్ల

౧౬

ఎఱుకచేఁ బాపమును ద్రోచి యెవఁడు సూచుఁ
దత్త్వము నతండు తద్బుద్ధి తస్మనమ్ము
తద్రతాఖండనిష్ఠయుఁ దత్పరాయ
ణత్వమును గల్గి కను నపునర్భవమ్ము

౧౭

విద్య వినయమ్ము గల బ్రహ్మవిదుని మొదవు
నేనుఁగును గుక్కనున్ గుక్కయెఱచి మెక్కు
వాని సమదృష్టితోఁ జూచువాఁడు పాండు
రాట్సుతా : పండితుండు నా రాణకెక్కు

౧౮

ఎల్లమేనుల నాకృ రంజిలు ననియు
నది పవిత్రం బనియు నమ్మి యఖిలభూత
సమత పాటించువాఁడు బ్రహ్మమున నిల్చు
వాని కీజన్మమందె కై ననము ముక్తి

౧౯

స్థిరబుద్ధులు నిర్మోహులు
 పరతత్త్వరహస్యవిదులు బ్రహ్మస్థితు ల్.
 పురుషులు ప్రియముం గని సం
 బరపడ రప్రియము నంది పనవరు పార్థా :

౨౦

విషయభోగములకు విముఖుడౌ నరుఁ డాత్మ
 నెట్టిసుఖము వడయు నట్టిసుఖమే
 వడయు బ్రహ్మనిష్ఠ పాయనియోగియు
 వింగడింపరాదు వీరి విజయ :

౨౧

విషయములఁ బుట్టుసుఖములు పెరలకెల్ల
 హేతువులు రాకపోకల నెనసి యుంటఁ
 నిది యెఱింగినపండితుఁ డిష్టనడయు
 బుద్బుదప్రాయ మైన యాభోగములకు

౨౨

కామరోషవేగ మేమానవుడు మేను
 విడుచుకంటె ముందె యడఁచు నిందు
 నతఁడె యొగివర్చుఁ డతఁడె జీవన్ముక్తుఁ
 డతఁడె నిత్యసుఖము నందువాడు

౨౩

తనలో సుఖించు నెవ్వఁడు
 తనలోఁ గ్రీడించు నెవఁడు తనలో వెలుఁగుం
 గను నెవ్వఁ డతఁడు బ్రహ్మము
 ననువుం గని ముక్తి నందు నభినంద్యమతీ :

౨౪

లుప్తకల్మషుండు లూనసంశయుడు జి
 తేంద్రియుండు లోకహితుడు నైన
 ఋషికి జననమరణముతి లేని బ్రహ్మని
 ర్వాణ మబ్బఁగల దవార్యశ్రయ :

౨౫

మనసు నోర్చి కామమును గ్రోధమును వీడి
యాత్మతత్త్వ మెఱిగినట్టిమతికి
నమరు ముక్తి యిందు నందును ఫలనా :
జ్ఞానఫల మటంచు దాని నెంచు

౨౬

విజయ ! శబ్దాదివిషయముల్ వెలికి నెట్టి
చూపు భూమభ్యమందె నొ వ్యాపి నిలిపి
నాసికారంధ్రములు దెంట నమచుచున్న
ప్రాణము నపానమును సరిగా నొనర్చి

౨౭

ఇంద్రియముల నిగ్రహించి మనస్సును
బుద్ధి నజంచి మౌనముద్ర చాల్చి
యిచ్చ భయము కోప మెడల ముముక్షు వౌ
నతఁడు ముక్తుడే నిరంతరముగ

౨౮

పార్థ ! నే జన్మమునకుఁ దపమ్మునకును
భోక్త నని సర్వలోకప్రభుండ నని స
మస్తభూతమిత్రుడ నని మది నెఱింగి
పడయుచున్నాఁడు పురుషుండు పరమశాంతి

౨౯

౬ ఆత్మసంయమయోగము

కృష్ణుడు :-

కర్మఫలములయం దాస గనక యెవ్వఁ
డర్హ మగునట్టి చేతల నాచరించు
నతఁడు సంన్యాసి యగు యోగి యగును గాని
కృతమతి : నిరగ్నికాఁడు నిష్క్రియుఁడు గాఁడు

౩౦

ఏది సంన్యాస మనందఱు
నది యోగంబని యెఱుంగుమా : వీరగుణా
స్పద : ఫలసంకల్పమ్మును
చదరిక కనలేదు యోగిపద మెవ్వఁడున్

౨

యోగమున నున్నతస్థితి కేగఁ దలఁచు
వానికిన్ సాధన మసంగమైన కర్మ;
మధునా : యోగమున సిద్ధి నందినట్టి
వానికిన్ సాధనము చేరఁ మానుకొంటు

౩

పురుషుఁ దెచ్చు డింద్రియార్థముల్ మఱచు నెచ్చుడు
కర్మములు మాను నపుడు సంకల్పచయము
నతకరించినవాఁ డగు నపుడు యోగ
సిద్ధి నందినవాఁ డగు నిర్లభరిత :

౪

తన్నుఁ దానె యున్నతస్థితికిం జేర్చు
కొనుట వలయుఁ ద్రోసికొనుట తగదు
తనకుఁ జుట్ట మెవఁడు తాఁ గాక తనకు చా
త్రవుఁ దెవఁడు కలఁడు తాను గాక

౫

ఎవఁడు శమదమనంపత్తి నెనయు నతని
కింద్రియావలి పరమార్థహేతు వగును
సంయమబలమ్ము నేర్వని జనున కదియె
శత్రువై సకలానర్థజనక మగును

౬

ఒదవు సుఖదుఃఖములను శీతోష్ణములను
గౌరవాగౌరవమ్ములఁ గవ్వదీ ! జి
తాత్మఁడు ప్రకాంతుఁ డందుబ్రహ్మనుభూతి
కెచ్చుతగ్గులు వాటిల్ల వించుకయును

౭

జ్ఞానవిజ్ఞానసంతృప్త మానసుండు,
నిర్వికారుడు నిరీతేంద్రియుఁడు యోగి
మన్ను బంగారు నొకరీతి నెన్నువాఁడు
యుక్తుఁడని పల్కుఁ జెల్లు నిర్ముక్తదురిత :

౮

మేలొనర్చు నతని మిత్రు శత్రుఁ దటస్థు
మధ్యవర్తి బంధు మంచివానిఁ
బాపశీలుఁ గినుకపడఁదగనరు నొక్క
పగిదిఁ జూచువాఁడు పరమయోగి

౯

యోగి యేకాంత మగుచోట నొకఁడె నిల్చి
నియమితేంద్రియుడై తృప్త నిగ్రహించి
గడన విడనాడి సర్వవా యెడఁద నిల్చి
జలయుఁ బరమాత్మయందు నవార్థశౌర్య :

౧౦

అచ్చమైననేల నడునా : కడుమిట్ట
మిగులఁబల్లు గానిపగిది దర్ప
లజన మంకుకమ్ము నానుభూర్విగ సుస్థి
రంబుగా నిజాననం బమర్చి

౧౧

అందుఁ గూర్చుండి యోగి యేకాగ్రమైన
మనసుతో నింద్రియక్రియ లణఁచి యణఁచి
పార్థ : యంతఃకరణశుద్ధిఁ బడయుకొఱకు
నభ్యసింపఁగవలయు యోగానుభూతి

౧౨

నిశ్చలమ్ముగ సమముగా నిజశరీర
మస్తకగ్రీవము లతం దమర్చి మోయు
చటు నిటున్ గనుఁగొనక యావంత కదల
కాత్మనాసాగ్రమునయందె యక్షి నిలిపి

౧౩

అగలంబగు శాంతిమై నాత్మ దనర
నిర్వయత బ్రహ్మచారిభానిష్ఠ నేర్చి
మదిని నవరించి నాయందుఁ గుదురుకొల్పి
యుక్తుడై నన్ను ధ్యానించు చుంట వలయు

౧౪

కలువడినమనసు గలయోగి సర్వదా
మదిని బ్రహ్మమందుఁ గుదురుపఱిచి
యమృతపరమ మస్మదనురక్త మైన చి
త్తోపరతిని బడయు నోయిపార్థ :

౧౫

తెన్నగాఁ దినువానికి లేకమేని
దినువానికి మిగుల నిద్రించువాని
కోర యంతయుఁ గనుమూయకుండువాని
కర్జునా : యోగనిష్ఠ లభ్యమ్ము గాదు

౧౬

తగినయోగిరంబు తగినసంచారంబు
తగినపనులుసేత తగిననిద్ర
తగినజాగరూకతయుఁ గలవానికే
దొరకు యోగ మఖిలదుఃఖహరము

౧౭

అన్న : యెప్పుడు నియతమై చిత్త మాత్మపై
నిలిచియుండు నప్పుడు నిఖిలకామ
విముఖుడై నరుండు విద్యజ్ఞునాశిచే
నుగడింపఁబడును యుక్తుఁ డనుచు

౧౮

నియతచిత్తుడై యోగంబు నిర్వహించు
నతనిదెందమునకు గాలి యణఁగియున్న
పట్టునన్ దిరమై వెలునట్టిదివ్వె
నీడుగాఁ జెప్పవచ్చు నోయా కిరీటి :

౧౯

దేనిచే నుపరుడై మోహననంబు
శాంతి గను, దేనిచే నరుఁ డంతరంగ
పీఠి నాత్మను జూచి నిర్వృత్తి నందు
నర్జునా : దాని యోగ మటం చెఱుంగు !

౨౦

దేనిచే మోహనం డతీంద్రియము బుద్ధి
గమ్యము ననంత మైన సుఖమ్ముఁ జడయు
దేనిచే నాత్మఁ గనుచు నింతేని గదలఁ
డర్జునా : దాని యోగ మటం చెఱుంగు !

౨౧

దేని నార్జించి మనుజుండు ధిక్కరించు
నితరలాభంబు లవి దుఃఖహేతువు లని,
దేన నిల్చి తొణఁక దెంచుదులు గనియు
నర్జునా : దాని యోగ మటం చెఱుంగు !

౨౨

యోగ మన దుఃఖదూరంబు యోగ మనఁగ
నాత్మసందర్శనము సంశయా రి లేని
మనసుతో నాకులము గాని మనసుతో శ్ర
మించి దీని నరుండు సాధించు బొప్పు

౨౩

పార్థ : సంకల్పభవములై పరఁగునట్టి
కామములను సమగ్రముగాఁ ద్యజించి
విషయదిశ కేగు నింద్రియవితతి నెల్ల
నూఁచుముట్టుగ మనసుతో నాచి యాచి

౨౪

మనసు నాత్మస్థమును జేసి మఱియొకండు
కొంచెమైనఁ దలంపక కుదురుకొన్న
బుద్ధితో మెల్లమెల్లన పొందవలయు
నుపరతిని యోగసాధకుఁ డో కిరీటి !

౨౫

చంచలం బస్థిరం బనఁ జనుచునస్సు
మరగి యేయేసుఖాలతై పడుగులెత్తు
నయ్యయిసుఖాలనుండి నే ర్పలర దాని
మలపి యాత్మవశముగా మార్పవలయు

౨౭

పార్థ : శమితమనసు బ్రహ్మభూతు రజఃప్ర
వృత్తిహారు ననము నిట్టియోగి
నాశ్రయించు నతులమైన బ్రహ్మనంద
మెచ్చి తనకుదాన మెచ్చవచ్చి

౨౮

ఇట్లు తనమనమ్ము నెల్లచేళల నాత్మ
యందుఁ జేర్చి యోగి యథుము నీఁగి
పడయు నలఁతలేక బ్రహ్మనుభవ మనఁ
బరఁగు పరమసుఖము పొందుపుత్ర :

౨౯

యోగనిహితచిత్తుఁ డోఫలునా : నమ
దర్శనుం; ఉతండు తన్ను సకల
భూతకోటియందుఁ బొడఁగాంచుఁ దనయందుఁ
గాంచు సర్వభూతసంచయమును

౩౦

అన్నిట ననుఁ దిలకించుచు
నన్నిటి నాయందుఁ జూచునతఁ డెవ్వఁడో తత్
సన్నిధి నే నుందును మత్
సన్నిధి నతఁ డుండు నెల్లసమయములందున్

౩౧

తనకు నాకు భేద మణుమాత్ర లేమి, యే
నఖిలభూతవర్తి నగుట తెలిసి
నను భజించుయోగి నాయందె నిలుచుఁ గ
ర్మములు పూనుఁగాక మానుఁగాక

౩౨

తనకు మేలైనపని లోకమునకు మేలు
 తనకుఁ గీదైనపని లోకమునకుఁ గీడు
 నిక్క మిది యం చెటింగి ప్రాణికి విపత్తు
 గూర్చక మెలంగుమోగిపో : గొప్పవాడు

౩౨

అర్జునుడు :-

సమతాస్రధాన మగు యో
 గము నెప్పితి వీవు; దానిఁ గనుఁగొంట యశ
 క్యము నాకు; నేను జవలుఁడ
 నమరనుతా : చవలుఁ దీంత కర్తుం దగునా :
 మనసు చంచలంబు మాధవ : దేహేంద్రి
 యముల నిది కలంచు; నవధిలేని
 బలము, గట్టితనము కలదు దీనికి; గాలి
 వంటిదీని నాపువల నెఱుంగ

౩౩

౩౪

కృష్ణుడు :-

నవ్యసాచి : మన స్పృతిచవల మగుట,
 నిగ్రహింపరానిది యౌట నిజము : నిజము :
 గురుతరాభ్యాసబలమునఁ జిరవిరాగ
 పాటవమ్మున నిది వశంపడుఁ గిరీటి :

౩౫

మానసిక నిగ్రహము లేనివాని కంద
 రాని దీయోగ; మభ్యాసరతున, కాత్మ
 నిగ్రహము గలవాని కీనిష్ఠ యేయు
 పాయమున నైనఁ గుదురు విధేయవిమత :

౩౬

అర్జునుడు :-

శ్రద్ధ యుండియు నిగ్రహశక్తి లేక
 సిద్ధి నందకమున్నె లక్ష్మీననాథ :
 యోగచలితమనస్కుఁడై యేగతికి న
 రుండు చనుఁ జెప్పవే కృపారూఢమతిని

౩౭

బ్రహ్మపథమునందుఁ బయనించుతఱి దృష్టి
చెదరి చారిదప్పి బెదరువాఁడు
రెండిటికిని జెడిన రేడడయై పాయ
వడిన మబ్బువోలె నడఁగునొక్కా ?

౩౮

అస్మదీయసంశయము నూఁచముట్టుగాఁ
దునుమఁ దగుదు పీపు దనుజవైరి :
యేతదీయశంక నెడలింప నీకంటె
నితరుఁ దెవ్వఁ డుండు నిజగాన

౩౯

కృష్ణుడు:-

అరునా : యోగచలితుఁ దౌ నతని కిచట
నచటఁ బాటిల్లుచెట్ట యావంత లేదు
మంచినసుల గాలించి కావించుపురుషుఁ
దెవ్వఁడును దుర్గతికిఁ బోవఁ దింత నిజము

౪౦

పుణ్యనిధు లై నవా రుండు భువనమునకుఁ
జేరి పెక్కేఁడు లచట వసించి శౌచ
వైభవము లక్ష్మీయున్ గలవారియింటఁ
బుట్టు యోగచ్యుతుఁడు పాండుభూపతనయ :

౪౧

ఆట్రు జనియింపకున్ననాఁ డతఁడు బుద్ధి
మంతులగు యోగులు వెలుంగు మనికిపట్టు
నందు నుదయించు; నీయుదయంబు జగతి
నెంతయును దుర్గమముకదా : కుంతితనయ :

౪౨

తన మునుపటిమేనికిఁ జెం
దిన తెలివిం బడసి యతఁ డతిపశ్రమ మీ
కొని మఱల యోగసిద్ధికిఁ
బెనగున్ దొలితాని పిడిచిపెట్టునె ప్రాణేన్

౪౩

అర(డు పూర్వాభ్యాసము
చేతనె యోగము దెనకుఁ జేరుఁ; దదీయ
ప్రితి మొలకె తినంత న
తీరుఁ డగున్ బ్రకృతి కరఁ డతీవతితిఁ :

౪౪

పట్టుదలతోడ యత్నించునట్టి యోగి
హావములఁ బాసి బహుభవప్రాప్తదీప్తి
కలితుఁడై సిద్ధి నంది నసతిని బడసి
యవ్యయానందభాజనుం డగుఁ గిరీటి :

౪౫

ధీనిధీ : తాపసునకంటె జ్ఞానికంటె
నగ్నిహోత్రావికర్మము లాచరించు
వానికంటెను యోగి మేలైనవాడు
కాన నీవును యోగంబు పూను బొప్పు

౪౬

అరునా : యోగులందఱయం దెనందు
మనతంబగు మనసుతో మహితమైన
శ్రద్ధతో నన్ను భజియించు నిద్రచరితుఁ
డాతఁ డుత్తముఁ డని మామకాశయమ్ము

౪౭

౭ విజ్ఞానయోగము

కృష్ణుండు :-

నన్ను నాశ్రయించి నాయందుఁ జిత్తంబుఁ
జేర్చి యోగ మభ్యసించుకొనుచు
నెల్లశంక లడఁగ నీవు లెస్సగ నన్నుఁ
గనుతెలుంగు వినుతు వినుము పార్థ :

౮

అనుభవజ్ఞానసహిత మైనట్టిజ్ఞాన
మద్యనా : వివరింతు నీ కగళముగ
దీని నెఱిగినపిమ్మటఁ దెలియఁదగిన
యర్థ మెద్దియు లేదు మోక్షాభిరతికి

౨

పేయిట నొకఁ డీతెల్వికి
నాయితపడు; నట్టివరసహస్రమునయం
దేయొకఁడో ననుఁ గను దుర్
జ్ఞేయము నాత త్వ మల్పజిజ్ఞాసులకున్

౩

సేల నీరు నిప్పు గాలి నింగి మనస్సు
ధీ యహంత యన మదీయమైన
ప్రకృతి పార్థ : యష్టభాగములన్ దగు
నిదియె మాయ నాఁగ నెనఁగు నోయి :

౪

ఇదినికృష్టము జడము సంస్కృతికి హేతు
వద్యనా : దీనికంటె మేలైనప్రకృతి
నాది కల దొందు, జగమున కాదరువుగ
జీవరూపముగా నది చెలఁగుచుండు

౫

అపర పర సంజ్ఞలన్ దగునట్టిప్రకృతు
లివియె సర్వభూతోత్పత్తి హేతువులుగ
నెఱుఁగు; మియ్యెడ నేనె యాపృథులభవన
జననమరణములకు హేతు వనియు నెఱుఁగు :

౬

కవ్వదీ : వినవోయి : నాకంటె గణ్య
మితర మగు హేతు వీన్యస్థి తెదియు లేదు
దారమున మణు లున్నచందమున లోక
మిది సమస్తము నాయందు నొదిగియుండు

౭

కుచిమతి : సరిలమ్మున రుచిని నేను
సూర్యచంద్ర మండలములతోభ నేను
| కుతుల నొంకారమును మింట రుతియు నేను
బొరుషము నేను మానవప్రకృతియందు

౮

దసుధయందు సురభివాసన నే నగ్ని
దేవునందుఁ దీప్రదీప్తి నేను
దాదసాశియందుఁ దపము నే నెల్లభూ
తమ్ములందు జీవనమ్ము నేను

౯

అఖిలభూతములకు నాదిమవీజంబు
నేను బుధులపాలి యెఱుకనేను
దెలిసికొనఁగదోయి : తేజస్సులై నుతి
తెక్కువారితేజ మేను భార్గ :

౧౦

బలవంతులు కామాదుల
గెలిచెడిబిగి నేను బాడికిన్ జుట్టముగా
నిలఁగలప్రాణులు కుడిచెడి
వల పే నని యీ వెఱుంగవలయుఁ గిరీటి :

౧౧

సాత్త్వికములు రాజసములు తామసములై
యలరునట్టి భావములకు నేన
జనకుఁడను వయస్య : వినుము వానికి నేను
తెంకఁ గాను నాకు తెంక లివ్వి

౧౨

ఫలునా : జగమెల్ల నీభావములకు
లొంగి మోహతమమ్మున బ్రుంగి బ్రుంగి
వీనికంటెను బరునిగా వికృతు లాఱు
లేనివానినిగా నన్నుఁ గానలేదు

౧౩

మోహమునకు మూలముగ నన్మదీయమో
మాయ కలదు త్రిగుణమయము పాతాళ !
యిది తరింపరాని దెవ్వఁడు న న్నాశ్ర
యించు నతఁడె యుత్తరించు దీని

౧౪

మాయకతనఁ దెల్పి మడసి యాసురభర్త
మాశ్రయించి పాపులైన యథము
లనఁచు : నను భజింప నానక్తిపడరు మ
ర్నతికి దినదినమ్ము గంతులిడుచు

౧౫

అధులకు వ్యాధులకు లొంగి యదలువారు
దారసుతకాంచనాదులు కోరువారు
తత్త్వజ్ఞాన కలవారు తత్త్వవిదులు
నను భజింతురు పార్థ : యనారతముగ

౧౬

ఈ నాలుగెగలవారల
లో నిశ్చలభక్తిమై వెలుంగుదు రెవ రా
జ్ఞానులు గణ్యులు : వారికి
నే నిష్ఠుఁడ వారు నాకు నిష్ఠులు విజయా !

౧౭

తెలియు చుదన : యీ నాలుగెగలవార
లధికులే రాని జ్ఞాని నా కాత్మసుమ్ము
నియతమానసుఁడై వాఁడు నేన తనకుఁ
బరమగతి యని నమ్మి గు ధైఃఖిఁగెఁ గాన

౧౮

బహుభవమ్ము లైనపదపడి మనుజుండు
జ్ఞానియై సమస్తజగము వాసు
దేవమయ మబంఁచుఁ దెలిసి ననుం జేరు
నమ్మహాత్ముఁ డరిది యరిది విజయ !

౧౯

పలుగు రోపార్థ : తమ తొంటిప్రకృతులకు వి
ధేయులై కామములఁ బెంచి తెలివఁ బాసి
వలయు నారాధనవిధానములకుఁ జొచ్చి
చాసు లొదురు చిల్లరదయ్యములకు

౨౦

ఎవ్వఁ డేవేల్పురూపంబు నిచ్చమై భ
జింపఁ దలపోయు నతని కక్షీణమైన
విక్రతులైన శ్రద్ధ నవ్వేల్పునందు
నిలుచున ట్లానరింతు మానితగుణాధ్య :

౨౧

అతఁ డాశ్రద్ధను దనదే
వత నారాధించు; నతనివల పన్నుత్ప్రే
రితుడై తదేవత పూ
రితిసేయును భక్తి ముమ్మరించినయంతన్

౨౨

అల్పబుద్ధు లగుచు నన్యదేవతల న
ర్థించువారిఫలము తిరము గాదు
వారు చేరుచుండు వారివేల్పుల, నన్ భ
జించువారు నన్నుఁ జేరుచుండు

౨౩

ప్రకృతిభిన్నమైన పరమోత్తమంబైన
నాశరహితమైన నాస్వరూప
మెఱుంగలేనిమూఢుఁ డింద్రియాతీతు న
వ్యక్తు నన్ను వ్యక్తునట్లు తలచు

౨౪

ఓయిపార్థ : యోగమాయావృతుండనై
యేను గానిపింప నెల్లరకును
జననమరణ రహితు నను మూఢతామగ్ను
మీజగం బెఱుంగ దించుకయును

౨౫

పుట్టి గిట్టినవానిని బుట్టియున్న
వాని నికర బుట్టగలవాని నేను నకల
భూతముల నెఱుంగుదుఁ గాని నాతెఱంగు
నెఱుంగఁజాలినవాఁ దొక్కడేని లేదు

౨౬

జననచేక సర్వజంతువులును సవ్య
సాదిః రాగవైరజనిత మైన
ద్వంద్వ మోహమున నితాంతమూఢత్వము
నంది సంసరణమునందుఁ జిక్కు

౨౭

మంచిమంచివనులు మరగి పుణ్యములు గ
డించి పాపభరము చించుకొన్న
వారు ద్వంద్వమోహదూరులై నాసేవఁ
జేయుచుండు నియతశీలు రగుచు

౨౮

ముదిమిపీడ చావుము పృథగ్గింప న
న్నాశ్రయించి యెవ్వఁ డలయుచుండు
నతఁడు బ్రహ్మతత్త్వ మహ్యతృతత్త్వంబు
నెల్లపనులతెఱంగు నెఱుంగఁగలఁడు

౨౯

సాధిభూతాధిదై వాధియజుఁగా నె
వండు నన్ను నెఱుంగు, నేవ్వాఁడు మేను
తలఁగునపుడును నియతచేతస్కుఁ డగుచు
నస్మదీయానుభూతిమై నలరుఁ బార్థ !

౩౦

౧ అక్షరపరబ్రహ్మయోగము

అర్జునుడు :-

అజ్ఞా నన్నుఁ దేర్చుమా : బ్రహ్మ మెట్టి ? ద
ధ్యాత్మ మనఁగఁ గర్మ మనఁగ నేమి ?
బుధులు దేని దేని నధిభూత మని యది
దైవ మని వచింతు ? దేవదేవ !

౧

మధుసూదన : యీతనువున
నధియజ్ఞఁ దెవండు ? నిన్ను యతమానసుఁ దె
వ్విధి నంతకాలమునఁ గను
నిది తెల్లగఁజేసి తేర్చువే ననుఁ గరుణన్

౨

కృష్ణుడు :-

పరమ మక్షరంబు బ్రహ్మ : మధ్యాత్మ మ
నంగఁ నెల్ల తనువులం గలట్టి
ప్రత్యగాత్మ : భూతపటల జనురేతు
వై నమఖము కర్మ మనఁగ జెల్లు

౩

అడఁగునట్టివస్తు వధిభూత : మధిదైవ
మన హిరణ్యగర్భుఁ డతఁడె పురుషుఁ
డాతఁడే విరాట్టు : నధియజ్ఞఁ డన యజ్ఞ
నిరతిమై నొడక నెగడు నేనె

౪

ఎవఁడు మరణవేశనేని పార్థా ! నన్నె
యెంచుచున్ శరీర మెడలిపోవు
నతఁడు నాస్వరూప మందుఁజుమా : యిందు
లేదు సంశయంబు లేకమేని

౫

మనుజుఁ దేరూపమును సదా మరగి తలఁచు
నతని కారూపమే తోఁచు నంత్యవేళ
దానిఁ జింతించుచు నతఁడు తనువు నూర్చుఁ
గానఁ దద్రూపమే పొందఁగలఁడు పివప

౬

అగుట నెలయెడల నరునాఁ నీవు న
న్నే స్మరింపు : రిపుల నెదిరి చంపు :
నీ మనస్సు బుద్ధి నామింద నుంతువే
నందఁగలవు నన్ను నజు ననంతు

౭

అన్యచింత లేక యధ్యాసయోగ వి
ధానమగ్నమైన మానసమునఁ
బరమపురుషు దివ్య భావించునతఁడు త
త్పురుషుఁ జెందుఁ దాండు భూదతనయ :

౮

ఎవఁడు కవిని బుర్రాతను సవితృవర్ణు
శిక్షకుని సర్వభాత నచింత్యరూపు
నణువుకంటెను గడుఁ జిన్నయైనవానిఁ
జిమ్మచీకటి కవల భాసిల్లు వాని

౯

మరణకాలాన సడలని మనసుతోడ
భక్తితో యోగబలముతోఁ బ్రాణమెల్ల
బ్రుకుటిమధ్యమునం జేర్చి పూని తలఁచు
నతఁడు పొందును చద్దివ్య నాదిపురుషు

౧౦

అక్షరం బని వేదజు లనెడితావు
యతులు గతరాగులై చేరునట్టితావు
బ్రహ్మచర్యముతో నరుల్ పడయుతావు
నీకు నెఱిఁగింతు వినుము కుంతీకుమార :

౧౧

ఇంద్రియద్వారముల మూసి హృదయమందు
చునను నునిచి ప్రాణమ్మును మ సకమునఁ
జేర్చి నిష్ఠావిధానమ్ము నేర్చి సుజన్
విశ్రుతాచారః యోగము నాశ్రయించి

౧౨

బ్రహ్మ మేకాక్షరం బైన ప్రణవ ముగ్గ
డించుచున్ నను నాత్మఁ జింతించుచున్ శ
రీరమును బాయు నెవ్వఁ డప్పురుషుండు
పరమగతి నందుచున్నాఁడు పాండుపుత్ర :

౧౩

ఇతరాసంగము నొలక
బ్రతుకున దినదినము నన్ను భావించి సమా
హితచిత్తుఁ డైన యోగికి
నతిసులభుఁడ నేను భారతాన్వయతిలకా :

౧౪

పరమపదముఁ బడయుప్రాజ్ఞులు షణ్మనా :
నన్నుఁ జేరి మఱల నశ్వరమ్ము
సకలదుఃఖములకు సదనమ్ము నగు జన్మ
మునకు రారు వారు ముక్తు లెపుడు

౧౫

బ్రహ్మలోకమ్ముదనుక నోపాండుపుత్ర :
యెవ్వఁ డేలోకమునకుఁ దా నేగుఁగాక
వాఁడు మఱల జన్మమునకు వచ్చుఁ గాని
రాఁడు నన్నుఁ జేరినవాఁడు రాఁడు రాఁడు

౧౬

ఎవరు వేయియుగము లవధిగాఁ గల పద్మ
భవునిపగటి సంతపాటిరేయి
నెఱిగినట్టివారొ హితమతీ : కోవిద
మణులు వారె కాలమానవిదులు

౧౭

ప్రకృతినుండి పార్థ : సకలభూతమ్ములు
ప్రభవమందు బ్రహ్మవగటివేళ ;
రాత్రివేళ నద్దిరా : వ్యక్తులెల్ల న
వ్యక్తమైన ప్రకృతియందు నణఁగు

౧౮

కర్మవశ మైన తద్భూతగణము మఱల
నన్వతంత్రమై పగలు రా నవతరించు,
నణఁగు నిది తెండి లేయి రా, నణఁగి పుట్టుఁ
బుట్టి యణఁగు జగం బన నిట్టి దోయి :

౧౯

తత్ప్రకృతికంటె నన్య ముత్తమ మగోచ
రంబును సనాతనము నక్షరంబు నె న
వస్తు వని యెఱుంగుము పరబ్రహ్మ మనఁగ
నిది చెడదు భల్లనా : ప్రాణులెల్లఁ జెడిన

౨౦

ఎవఁడు కన్పింపఁ దని నణియింపఁ దనియుఁ
బల్కి రానన్న విజ్ఞులు పరమగతిఁగఁ
జెప్పెదరు; పునరావృత్తిచేటు లేని
పరమభావమ్ము నాది హావనచరిత్ర :

౨౧

ఎవనియందు నిలుచు నెల్లభూతమ్ము లీ
య్యుర్విన్ద్రెల్ల నలమి యుండు నెవ్వఁ
డతఁడు పరమపురుషుఁ; దతని నచంచల
భక్తి నేర్వకున్నఁ బడయలేరు

౨౨

అన్న : యేమారమున నేగినట్టియోగు
లపునరావృత్తి సౌఖ్యము నందఁగలరొ
యేగతిం జన్నయోగు లావృత్తి నంది
యేడ్చురో విను మాదారు లెఱుకపఱుతు

౨౩

కవ్వడీ: యగ్నియట్లు చుక్కలవిధానఁ
 ఒగటివలె వెన్నెలంబలె మొగులులేని
 యుత్తరాయనముంబోలె నొప్పు నెఱుక
 బాటఁ జనువారు బ్రహ్మముం బడయఁగలరు

౨౪

పొగకు రేయికి నిరులకు నెగయుమబ్బు
 గబ్బుగల దక్షిణాయనకాలమునకు
 సాటినాఁ దగు నజ్ఞానసరణిఁ బోవు
 వారు చంద్రుని గని వెండి వత్తు రిటకు

౨౫

పార్థ! తెల్ల నల్ల బాట లీరెండును
 శాశ్వతమ్మలగుచు జగతి నుండు
 మొనటిబాట చేర్చు ముక్తికి, రెండవ
 బాట జననమరణవాటి కీడ్చు

౨౬

ఈగతులు రెండు దెలిసిన
 యోగి యెవండేని మోహ మొందఁడు నీవున్
 బాగోగు లెఱిఁగి నిచ్చలు
 యోగమ్మును బూని యెఱుక నొందుము పార్థా

౨౭

వేదములు జన్మములు తపోవిధులు వాన
 కర్మము లొసంగుపుణ్యముకంటె యోగ
 మొనఁగునుకృతమ్ము దొడ్డది, యోగిదీన
 నాద్య ముత్తమ మగు తావు నందు విజయ !

౨౮

రాజవిద్యారాజగుహ్యయోగము

కృష్ణుడు :-

నీ కసూయ లేమి నే మెచ్చి కలిత వి
జ్ఞాన మతిరహస్య మైన యెఱుక
యిది వచింతు; దీని నెఱిగితివా జన
నాదిపీడ లెడని యలరగలవు

౧

ఎలవిద్యల కేలిక యిది మహార
హస్య ముత్తమము పవిత్ర మవ్యయమ్ము
సుఖము ప్రత్యక్షచేద్యము నిఖిలధర్మ
సమ్మతం బిది వింటివే నవ్యసాచి :

౨

ఈ యాత్మజ్ఞానముదెస
కేయయ్యుడారొ వార లిస్సీ : నన్నున్
డాయక మృత్యుఫలం బతి
హేయం బగు భవము నంది యెడ్తురు పార్థా :

౩

ఈ విశాలజగతినెల్ల నవ్యక్తరూ
పమున నలమి యున్నవాడ నేను
గలదు భూతకోటి కవ్వడీ : నాయందు
నేను లేను భూతనిచయమందు

౪

లేవు నాయందు భూతముల్ నిక్క మరయ;
నైనను భరింతు వాని; మదాత్మ భూత
తతిని దా నిలువదు గాని దానివిడని
కారణం బగు; నాపెంపు గనుము పార్థ :

౫

సకలజగమునందు సంచరించుచున్న
నింగి నెట్లు సతము నిలిచియుండు
నట్లు భరతముఖ్య : యథిలభూతములు నా
యందు నిలిచియుండు నని యెఱుంగు

౬

ప్రళయవేళ నెల్లప్రాణులు మామక
ప్రకృతియందు నణగఁ బార్త : మఱల
సృష్టివేళ యగుదు నీభూతముల సృజి
యింతు నఖిలజగతి నింతు నేను

౭

ప్రకృతి కీభూతచయ మగపడిన దగుటఁ
దెత్తనములేని దీనిని వెండి వెండి
యస్మదీయ మాయాతంత్ర మవధరించి
యేను బుట్టించుచుందు నోయీ కిరీటి :

౮

ఇట నుదాసీనువలె నుండి యింతుకేని
మమత లేక యీసృష్టికార్యము లొనర్తుఁ
గాన నన్ను బంధింప దీ కర్మచయము
లేదు బంధము సంగములేనినాడు

౯

సుగుణనిధి : యధ్యక్షుఁడ
నగు నాచేఁ బ్రకృతి చరము నచరము నగు నీ
జగమున్ గనుచున్నది తత్
ప్రగతియు మత్కారణమునఁ బాటిల్లుఁ జూచు :

౧౦

నిఖిలభూతములను నియమించునది సాటి
లేని దైన మామకీనత త్వ
మెఱుంగలేనిమాధు లీమర్త్యదేహస్థు
నన్ను వెక్కిరింతు తెన్నదప్పి

౧౧

వీరిక్కోర్కులు చేతలు వీరితెలివి
రితలు ధనంజయా : బుద్ధిమత్త లేని
వీరు మోహము నొదవించు చారుణాసు
రత్వముం దలఁచాల్తు రాజులఁ బడుచు

౧౨

దైవి యగునట్టి ప్రకృతి యాదరువుగా మ
హాత్ము లగువారు నన్ను భూతాళి కాది
కారణముఁగ నవ్యయఁగా నెఱింగి
వేఱుతలఁపులు లేక సేవించుచుండు

౧౩

నన్నుఁ గీర్తింతు వార లనారకముగ
జతన మొనరింతు నిశ్చలనతముతోడ
మ్రొక్కెదరు నాకు భక్తి లో మువిఁగి కరఁగి
నిత్యయుక్తులై నా సేవ నెఱపుచుండు

౧౪

కొంద ఁద్వైతబుద్ధి నన్ గొలుచుచుందు
రచ్చమగు జ్ఞానయజ్ఞము నాదరించి
ద్వైతభావముతోడఁ గొందఁజు భజించి
ముదితు లొదురు ఖండితమోహు లగుచు

౧౫

క్రతువు యజ్ఞము కుచియు మంత్రమును నేను
నేను నే నోషధంబును నేను బైత్త
కాన్నమును నేను హుతమునే నధ్వరంబు
సర్వమును నేను ఫల్గునా : చక్క వినుము

౧౬

జగతి కేను బితను జననిని ధాతను
దాత నేను దెలియఁదగినవను
వేను కుచిపదార్థ మేను వేదములు
మూఁడు నేను బ్రణవమూర్తి నేను

౧౭

జగతి కేను గతిని సాక్షిని సామిని
హితుడఁ బోషకుండ నింటి నంద
నునయమను గిరీటి ! యునికిని మిత్తిని
నప్పిలేసిగింజ నిష్పనిధిని

౧౮

ఎంద నేను వాన నేను వజ్రపు నేను
బ్రతుకు నేను మృత్యుహతియు నేను
మంచి నేను మిత్రమా : చెడ్డ నేను నేఁ
గాని దీజగానఁ గానలేవు

౧౯

శ్రుతులు మూఁ దెలింగి సోమపాన మొనర్చి
కలుష మూర్చి జన్మములను నన్నుఁ
దనిపి దివికిఁ జేరుజను లందుఁ గుడుతురు
దేవభోగముల నతీవశౌర్య :

౨౦

నాకలోకసుఖము లందఁగా వెనువెంటఁ
దెచ్చు పుణ్యమెల్ల దెచ్చుపడఁగ
మర్త్యగతికి వారు మఱుదు రిట్లుండుఁ
గామ్యకర్మరతులగతులు పార్థ :

౨౧

అన్య వతముల నర్థింప కెవరు న
న్నాశ్రయించి కొల్తు రచలనిష్ఠ
వలచి వలచి యేను వారియొగక్షేమ
భరమునెల్ల నైతుఁ బాండుతనయ :

౨౨

ఎవరు శ్రద్ధతోడ నేచినభక్తితో
నన్యదేవతలకు నర్ప లిడుదు
రన్న ! వారు నైత మవిధిపూర్వకముగా
నన్నె పూజసేయుచున్నవారు

౨౩

నిఖిలయజ్ఞములకు నేనె భోక్తను యజ
మానుడను గిరీబి : మన్మహత్తః
దెలియలేనివారు దివిజేరి దిగజాతి
జననమరణపీడ మునుగుచుండు

౨౪

సురలఁ జేరును సురలకు నెఱఁగువాఁడు
పితరులను జేరుఁ వితరుల పేరువాఁడు
భూతములఁ జేరు భూతాశి బొగడువాఁడు
గుణనిధి : నన్నుఁ జేరు నన్ గొలుచువాఁడు

౨౫

అర్జునా : భక్తిసంపన్నుఁ డన్మదర్థ
మొనఁగునది పత్రమో పుష్పమో ఫలంబో
నీరమో యైన నగుఁగాక నేను దాని
నాదరింతు సుఖముగా నారగింతు

౨౬

నీవు కావించుకర్మము నీవు మెనవు
నన్నమును నీవు వేల్పుహవ్యమును నీవు
పంచనీవిని నీ వొనరించుతపము
నర్జునా : నాకు నర్పింపు మదియె పూజ

౨౭

నెచ్చెల్లి : ఫలసంన్యాసనిష్ఠ నిటు
తెలిసి నీవు కుఠాకుభఫలము లొనఁగు
కర్మబంధములను ద్రెంపఁగలవు పిదప
యోగివర్యుడవై నన్ను నొందఁగలవు

౨౮

భూతములనెల్ల సమదృష్టిఁ జూతునేను
లేఁడు పగవాఁడు, చుట్టము లేఁడు నాకు
భక్తిమై నన్ను సేవించువాఁడు సతము
నిలుచు నాయందు, వానిలో నిలుతు నేను

౨౯

కుజనుఁ దయ్య నన్యభజన మొల్లక నన్నుఁ
గొలుచువాని సుజనువలె గణింతు
నతఁడు పరమసత్య మరసి కిరీటిః నా
ప్రాప్త వడయ నాత్తిపదెఁ గదోయి :

౩౦

నన్నుఁ గొలుచువాని కున్న దురాచార
నిరతి పెక్కునాకు నిలువఁబోదు
సరగ నతఁడు ధర్మసర్వణికి వచ్చు న
శ్రాంతశాంతి వడయు నింత చెడఁడు

౩౧

పాపజని గలవారును బడఁతుకలును
వైశ్యులును శూద్రులును నన్నవార్యభక్తి
నాశ్రయించి జనుర్పాద నతకరించి
పరమగతి నందుచున్నారు పాండుతనయ :

౩౨

ఇక వచింపనేల సుకృతులు భక్తులౌ
పృథివిసురుల రాజులు ముల చూట
నన్న ! నీ వనిత్య మసుఖమౌ భువి నుంట
నను భజించి కను మనంతపదము

౩౩

మనసు నాయందు నిల్చుము మామకీన
భక్తుఁడవు గమ్ము మత్పుజఁ బాదుకొనుము
నాకు మ్రొక్కుము వేయెల నన్ను వలతు
వేని నాచెంతనే వసియింతు వీవు

౩౪

౧౦ విభూతియోగము

కృష్ణాక్షు :-

అస్మదీయవాణి కలరుచున్నట్టి నీ
హితము కోరి మజల నిష్ఠను కొన్ని
మంచిదూట లాడ నెంచితి పీని నా
లింపుచున్నది : భయముఁ ద్రుంపుచున్నది :

౧

ఎఱుంగ రీదేవతలు కాన రీమహర్షు
అస్మదీయాచార పద్ధతహస్య
మీసురల క్రిమహర్షుల కేను సకల
విభములన్ భరల్సభా : మొదటివాడ

౨

నన్ను నజునిగా ననాదిహరుఁడుగా మ
హేళుఁగా నెఱుంగు నెవ్వఁ డతఁ డ
పాస్తమోహుఁడై నమస్తపాపమ్ముల
నెడయఁగలఁడు శాంతి పడయఁగలఁడు

౩

బుద్ధి యెఱుకయు మోహమ్ముపోవుటయును
సత్యము శమమ్ము దమమును సైరజయును
దుఃఖము సుఖమ్ము జనియు మృత్యువును భయము
నభయమును నావలననేకదా జనించు

౪

సమతయు నహింసయుఁ దపమ్ము సంతసమ్ము
యశము నపయశమును దాతృకాభిరతియు
భూతముల కేర్పడెడి భావపుంజమెల్ల
నరునా : నావలననేకదా జనించు

౫

ఎవరిసంతాన మీప్రజయెల్ల నట్టి
నప్తయుపులు, దేవర్షులొ సనకముఖ్యు,
లలిష్టువరితులు కడునలు రై నమనువు
లస్మదీయ నూనసప్రత్య లని యెఱుంగు

౭

ఎవ్వఁ డీవిభూతి నీ యోగమును మదీ
యమును లెస్సతెలియు నతఁ డకంప
యోగయుక్తుఁ డగుట రాగాదివైరుల
నోర్పుటయును నిక్క యోయిపార్థ :

౮

జగదుత్పత్తికి విశ్వ
ప్రగతికి మూలంబు నేను; ప్రజ్ఞానియై వీ
జగ దెలిసి తలఁపు నాపైఁ
దగులన్ ననుఁ గొల్చుచుండు తత్త్వాభిరతిన్

౯

మనసు ప్రాణంబు నాకు నప్పనమొనర్చి
న న్నెఱింగినపురుషు లున్నారు కొంద
ఱుదనా : యట్టివార లన్యోన్యగురువు
లగుచు నను మెచ్చుచున్ దృష్టి నందుచుండు

౧౦

నన్ను విశ్వసించి నాసేవఁ జేయు ము
ముఖువులకుఁ దత్త్వదీక్షితులకుఁ
దెలివి నిత్తు నన్నుఁ దెలిసికొనం దగు
బలిమి నిత్తు నాదుచెలిమి నిత్తు

౧౧

నన్నుఁ గొలుచువారి మన్నింతుఁ గరుణింతు
వారితలఁపునందుఁ జేరియుందు
నణచివైతు వారి యజ్ఞానతిమిరంబు
దీప్తిమయవివేక దీపశిఖల

౧౨

అర్జునుడు :-

పరమాత్మ పరమపురుషుడు
పరమపవిత్రుండు పరమవసుఁ డభవుం డ
క్షుడు చీకట్టరుండు దివ్యుఁడు
సురవితతిన్ మొదటివాఁడు ను మ్మని నిన్నున్ — ౧౨

పలికి రెల్లఋషులు పలికెను దేవర్షి
యైననారదుండు నసితుఁ డఋ
పలికె దేవయండు పలికె వ్యాసుండును
బలికెఁ గృష్ణః సీవుఁ బలికె ద్విజై ౧౩

నాకు సీవు పర్వినదియైల నిజ మని
విశ్వసింతు నేను విశ్వసింతు
ధృతగిరింధ్రః యుష్మదీయస్వరూపమ్ము
గానలేరు దేవదానవులును ౧౪

దేవదేవః భూతభావనః భూతేశః
పరమపురుషః విశ్వపతిః మహాత్మః
నిన్ను సేవ యెఱుంగనేర్తువు బాఁతివా
రెంతవారలైనఁ గొంతవారె ౧౫

ఏ యే దివ్యవిభూతుల
సీయథిలమునందు నలమి యీ వుందువొ నా
కా యా విభూతు లెఱుంగం
జేయుము నయఁ జూచుమయ్యః శిష్యుని నన్నున్ ౧౬

ఎల్లవేళలందు నెవ్విధి నేను తిం
తింపవలయు నిన్నుఁ దెలిసికొనఁగః
యుష్మదీయమూర్తు లోహృషీకేశః యే
వేవి కలవు తెల్పు మెడఁద నిల్పు ౧౭

వి సరించి పలుకవే పెండియును భవ
ద్యోగమును విభూతి నుదితకరుణ
ననఘ : సేవచస్సు లమృతసమీతములై
యెన్నిచూర్లు విన్నఁ దృప్తి నిడవు

౧౮

కృష్ణుడు :-

కద్వదీ : యలౌకికములొ విభూతులు
నాకుఁ దెక్కు లుండె; నీకు నిందు
నెన్నఁదగినవానిఁ గొన్నింటిఁ దెల్పెద
నాలకింపవోయి : దీలుపడక

౧౯

అఖిలభూతమ్ములందలియాత్మ నేను
సకలభూతపరంపరా స్రష్ట నేను
సర్వభూతమ్ములకును బోషకుఁడ నేను
యెల్లభూతములకు హంత నేను భార్గ :

౨౦

సుకృతి : యాదిత్యులందు విషువును నేను
తేజములలో సహస్రదీధితిని నేను
వాయువులలో చురీచి నౌవాఁడ నేను
తారకలయందుఁ గుముదబాంధవుఁడ నేను

౨౧

శ్రుతులలో సామనామకశ్రుతిని నేను
సురసహజములొ శచీవరుఁడ నేను
ఇంద్రియావళిలో మన స్సేను భార్గ :
జంతువులలోనిచైతన్యశక్తి నేను

౨౨

శంకరుఁడ నేను రుద్రసంచయమునందు
వసువతిని నేను యక్షరాక్షసులయందు
వసువు తెనమండ్రయందుఁ బావకుఁడ నేను
గోత్రములయందు బంగారుకొండ నేను

౨౩

అర్జున : పృథ్వీహితశ్రేణియందు నమర
రతికి నాచార్యుడగు బృహస్పతిని నేను
దండిమొగకాండలో కన్పించితిని నేను
సరసులందుఁ బయోధి నే నురుగుతాత్మ్య !

౨౪

అనఘ : భృగుడను నేను మహారులందు
వాక్ప్రసంగమునం బ్రణవంబి నేనే
యజ్ఞాలమునన్ జపయజ్ఞ మేను
స్థావరములలో హి నూచలము నేను

౨౫

క్షితిజసంరతిలో రావిచెట్టు నేను
నారదుడ నేను దేవరివారమునను
బ్రాహ్మ : గంధర్వకతిఁ జిత్రరథుడ నేను
గపిలముని నేను సిద్ధసంఘమునందు

౨౬

తురగములయందు నమ్మరమ్మతోఁ బయోధి
వలనఁ బుట్టిన యుచ్చైశ్రవంబి నేను
గజములం దమరేంద్రునిగజము నేను
సరపతిని నేను సర్వమానవులయందు

౨౭

శత్రుసంచయమందు వజ్రంబి నేను
గామధేనువ నేను గోగజమునందు
భవమునకు హేతువైన దర్పకుడ నేను
వాసుకిని నేను విజయ : సర్వములయందు

౨౮

సుతమతి : నాగతతిని శేషుడను నేను
వరుణుడను నేను జలజంతువారమందు
సర్పముడ నేను బిత్వదేవతాశియందు
శమనుడను నేను శిక్షితముదయమున

౨౯

అనురులందుఁ బ్రహ్మదుఁడ నొదు నేను
గాల మేను జ్యోతిషికనికాయమునకు
సకలమృగసమాజమునఁ గేసరిని నేను
గరుడుఁడను నేను విహగవర్గమునందు

30

వాయువును నేను శౌచకృద్వస్తుతతిని
రాముఁడను నేను శత్రుభృద్రాణియందు
మకరమను నేను మత్స్యసమాజమునను
నదులయందు భాగీరథీనదిని నేను

31

ఈమహాస్పష్టలకు మొద లేను, నమము
నేను, దుద నేను, విద్యలనెల్ల బ్రహ్మ
విద్య నేను దత్త్వ మేఱుంగ నుద్యమించి
పండితు లొనర్చువాద మోపార్థ : నేను

32

అక్షరములం దకార మానతఁడ నేను
ఫల్గునా : సమాసముల ద్వంద్వమను నేను
హానినందనికాలంబ నేను విశ్వ
తోముఖుండగు వాణినాథుఁడను నేను

33

భువనమునెల్లఁ జంపు మృత్యువును నేను
జచ్చి జన్మింపఁగలవారి జనువు నేను
సతుల కీర్తి సంపద వాణి స్మృతియు ధృతియుఁ
దామియును మేధయును నేను దళితవైరి :

34

సామకాఖిలలో బృహత్సామ మేను
మిత్రమా : ఛందములను గాయత్రి నేను
మాసముల మార్గశీరాంకమాస మేను
ఋతువు లాఠింటిలోఁ బుష్పఋతువు నేను

35

పంచకశ్రేణి జూద మౌవాద నేను
దేజమును నేను దేజస్విరాజియందు
గెలుపు నే నుద్యమము నేను క్రిడి : సత్త్వ
వంతులై వెల్గువారి సత్త్వంబు నేను

౭౭

సుమత : వార్షేయులందుఁ గృష్ణుడను నేను
వార్ధుడను నేను బాండవప్రకరమునను
మునులయందు బేదవ్యాసమునిని నేను
గవినమాజమునందు భార్గవుడ నేను

౭౮

జనుల దండించువారి దండనమ నేను
జయరతులపాలి నీతిసై చనెద నేను
గుహ్యముల మౌనమై యెసంగుదును నేను
జ్ఞానవంతులజ్ఞానంబు నేను విజయ :

౭౯

విల్లభాతము లుదయింప హేతువైన
బీజమును నేను మాటలు పెక్కులేల
యాచరాచరవస్తులం దేది యైన
నేనె, నేఁ గాని దొక్కుటియేని లేదు

౮౦

ధీనిధి : మదీయ దివ్యవిభూతుల
కంతు లేమి నిక్క మగుటజేసి
సంగ్రహించి కొంత చాటితి నిప్పట్లు
భక్తు నిన్నుఁ దృప్తిపఱుప నెంచి

౮౧

పలువలుకు లేల వైభవ బల వికాస
విక్రమ శ్రీ సమృద్ధమై వెలయువస్తు
వేది కల దది నాశేజ మించుకంత
సోఁకి పుట్టిన దనియ యెంచుము కిరీటి :

౮౨

ఈవు మద్విభూతి నావంత కాదు కొం
దంత తెలిసికొన్న నందునర్థ
మేమి కలదు పార్థ : యేకాంశమున జగ
మెల్ల నలమి యుంటి నేను వింటె ?

౨౪

౧౧ విశ్వరూపసందర్శనయోగము

అర్జునుడు :-

నన్నుఁ గరుణింపఁ దలఁచి కృష్ణా : మహార
హస్య మధ్యాత్మనామక మైనవిద్య
నెఱుకదేసితి వదిర : నాహృదిని గలఁచు
మోహ మడఁగఁ బ్రభూ : యూఁచముట్టుగాఁగ

౧

ఏను ధన్యుడ నీకృప నిపుడు లెస్స
వింటి నీప్రాణిసంతతి నంటియున్న
జననమరణార్తిః వింటి యుష్మన్మహత్త,
వింటి నది యవ్యయం బని విశ్వజనక :

౨

నీవు చెప్పినదంతయు నిక్కః మిందు
సంశయంపడఁ గాని నీవాటినట్టి
యుష్మదీ యైశ్వరాకృతి నోముకుంద :
కనవలయు నన్నకాంక్ష కల్గినది నాకు

౩

ఓప్రభూ : భవదీయ స్వరూపవిభవ
మది కనుంగొనుటకు నన్ను నర్హుఁగాఁగఁ
దలఁతువేని యవ్యయమైన దానితేజఁగు
నాకుఁ జూపవె వేచియున్నాడఁ గృష్ణ :

౪

కృష్ణుడు :-

పార్థ : నానావిధములు బహుశచ్ఛర
రూపయుతములు దివ్యతా రుచిరములు శ
తములు సహస్రములు మదీయమృతై న
యాకృతులఁ జూడు నీకోర్కి నాచఁజాల

అన్న : యాదిత్యులను జూడు మాశ్వినుల మ
రుతులను వసువులను రుద్రులను జూడు
మెన్నఁడును మున్ను చూడనిదృశ్యములను
జూడు మత్యద్భుతముల నీడఁదోక

అర్జునా : సచరాచరమైన జగము
గనుము, నామేన నొక్కభాగమున నిమిడి
యున్న దియ్యది; మఱియు నీయుల్ల మేమి
చూడ నువ్విళ్లుగొను చానిఁ జూడు మింపు

ఈవు నావిశ్వరూపము నెట్లు కనెడు
కవ్వదీ : ప్రాకృతంబగు కంటితోడ
నచ్చమగు దివ్యదృష్టి నీ కిమ్మచుంటి
నిఁక విలోకింపవోయి : చూచుకమహత్త

సంజయుడు :-

ఓమహీనాథ : హరి మహాయోగమూర్తి
యవ్వధిం బల్కి పదపడి యైశ్వరంబు
పాపహర మగు తనవిశ్వరూపమెల్లఁ
దెల్లముగఁ గానిపించెఁ గుంతిసుతునకు
హరి కిరిటికిఁ గాన్పించె నపుడు పెక్కు
ముఖము లీక్షణములు దివ్యభాషణములు
దివ్యశత్రుంబులును గలి నవ్య నవ్య
విస్మయావహ మగు తనవిశ్వమూర్తి

హరి కిరీటికిఁ గాన్పించె నప్పడు దివ్య
మాలికా దత్త గంధ నమంచితమ్ము
భామమయ మనంతము విశ్వతోముఖమ్ము
విస్మయావహమగు తన విశ్వమూర్తి

ఎంతకాంతి బొడము నేకకాలమున న
హాససూర్యు లభ్రమందు నెగయ
నంతకాంతితోడ నాదివ్యరూపమ్ము
మెఱయుచుండె నప్రమేయ మగుచు

౧౨

నైకథా విభక్తమై కనిపించు జ
గమ్మునెల్లఁ గృష్ణకాయమందు
నీక్షచేసె నప్పు డేకస్థముగ హవ
జీలుదానిఁగా వినీతమౌళి

౧౩

అంత నతఁడు మిగుల నబ్బురపడి మేనఁ
బులక లంకురింపఁ బురుషముఖ్యు
విశ్వరూపధరుని వినమితశిరముతో
నెఱఁగి దోయిలించి యిట్లు లనియె

౧౪

అర్జునుఁడు :-

వేల్పులను గంటి నీమేన వివిధజంతు
నంతతులఁ గంటి వారిజాసనుని గంటిఁ
గమలతోచన : ఋషులను గంటి దివ్య
ఫణులఁ గంటిని వాసుక్ప్రముఖములను

౧౫

పెక్కుచేతులు బొజ్జలు ముక్కులును మొ
గాలుఁ గన్నులుఁ గలనిన్నుఁ గంటిఁ గాని
పాపభంజక మీవిశ్వరూపమునకు
నాదిమధ్యాంతములఁ గాననైతి దేవ :

౧౬

గద కిరీటము చక్రము గలి సకల
దిశల నలమినకాంతితోఁ దేజిచూడ
రానివాఁడవు దీప్తకృశానుభాను
భాయుతుఁడ వైనని న్నప్రమేయుఁ గంటి

౧౭

తత్త్వమవు నీవు తెలిసికోఁదగిన మేటి
వీవు జగతికి నాధార మీవు చెడని
వాఁడ వీవు భర్తృపుఁ గాచుప్రోడ వీవు
తండ్రి : నాదృష్టిలో ననాతనుఁడ వీవు

౧౮

ఆదిమధ్యాంతరహితు ననంతవీర్య
నపరిమితబాహు నర్కచంద్రాక్షు సుజ్ఞప్తి
లాగ్నిముఱు నిన్నుఁ గంటి దేవా : త్వదీయ
తేజమున వేఁగుచున్నది యీజగమ్ము

౧౯

ఒక్కనీ వీ సమస్తరోదోంతరమున
దిక్కులన్నిట అంపిల్లితివి మహాత్మా !
విస్మయకరమ్ము భయద మీవిశ్వరూప
మునకు లోకక్రయమ్మును వణఁకు నకట !

౨౦

మహిభరమ్ము డింప మనుజులై యీరణ
క్షోణి నిల్చియున్న సురలనెల్ల
నిఖిలభవనమూర్తి నీయందుఁ జూచెద
వెఱచువారి నిన్ను వేఁడువారి

౨౧

అబ్జనయన : రుద్రు లాదిత్యులు మరుత్తు
లసుర సిద్ధ సాధ్య యక్ష వసువు
లాశ్వినులును బితరు లాదిగా నెల్లరు
నిన్ను వెఱచు జూచుచున్నవారు

౨౨

బహుముఖములు జరముల్ పదములుగ్ర
దంష్ట్ర) లివి యేమి దేవకీతనయ : నీదు
పొడవు గని ప్రాణిలోకముల్ వడకుచుండె
నక్కటా : యేనునైత మల్లాడుచుంటి

౨౩

నఖము నంటుచు నైకవర్ణముల వివృత
వదనముల విశాలాక్షుల వజరుచున్న
నిన్నుఁ గని తదద్దెదరితి నెగులుగంటి
భృతిని శాంతిని గనలేక తెరలుచుంటి

౨౪

దీర్ఘదంష్ట్రాకరాళముల్ తీవ్రకల్ప
వహ్నితుల్యములైన నీవదనములను
జూచి దిగ్భ్రమ మందితి సుఖము లేక
మందనైతిఁ బ్రసన్నుడ వగుము కృష్ణ :

౨౫

రాజమండలితో ఛార్తరాష్ట్రశతము
నమరనదినందనుఁడు కరుఁ డత్తగురుఁడు
నన్మదీయవాహినులఁ బేరొందినట్టి
నేత లందఱు మాధవా : నిన్నుఁగూర్చి—

౨౬

పెద్ద తమకించువారలై భీతిజనక
దంష్ట్రులఁ జెలంగు నీదువక్త్రములయందుఁ
జేరుచున్నారు కోటలఁ జిక్కి కొండ
ఐదుచున్నారు నుగ్గును గైతలల

౨౭

సకలతటిసీప్రవాహముల్ సంద్రమునకు
సఖిముఖములుగాఁ గొండ లడవు లతక
రించి పర్వెత్తుగతిఁ బ్రజ్వలించునీదు
నోటఁ జొత్తురు దేవ : యీమేటిమగలు

౨౮

చావుకొఱకు మిడుత లేవిధి నెగమండు
సగ్గియందు దూకు నవ్విధాన
మరణమునకు నేడు మనుజులునైత మీఁ
గెదరు యుష్మదుగ్రవదనములను

౭౯

ఈవు నిప్పు బురలు నీవదనాశితో
నెల్లప్రజల మ్రింగె, దెల్లదెసల
నాస్వదింతు కేశవా : చండమైన నీ
తేజమునఁ దపించు నీజగత్తు

౮౦

నీకు మ్రొక్కువాఁడ నాకోర్కి మన్నించి
సుప్రసన్నమూర్తిఁ జూపుమయ్య !
యెవఁడ వీవు ఘోర మీరూప మేమి ని
న్నాద్య నెఱుంగ వలతు నంజలింతు

౮౧

కృష్ణుఁడు :-

బలమిమై లోకములనెల్లఁ బట్టికూల్చు
కాలమను నేను మనముందు కత్తి పట్టి
నిలువఁబడినట్టియోధుల నీవు చంప
కుండెదవుగాక పార్థ : వా రుంట కల్ల

౮౨

కావున తెమ్ము రణక్రియ
కావింపుము, రిపుల గెల్చి గరిమము రాజ్య
శ్రీ వాలింపు; నిమిత్తమ
యీ వగు : మే నణఁచినాఁడ నెపుడో వీరిన్

౮౩

సవ్యసాచి : నేను జంపినద్రోణుని
భీష్ముఁ గరు సింధువిషయపతిని
దక్కుమేటిమగల సుక్కడంపుము : భీతిఁ
దొలఁచి రణ మొనర్చు : గెలువఁగలవు

౮౪

సంజయుఁడు :-

ఫల్గునుఁడు కృష్ణుఁ డాడినపల్కు దీని
విని వజంకుఁడు గేల్మొడ్చి వనజనాభ
నకు నమస్కృతి సల్పి యెంతయు భయము
గని వినఁముఁడై నుడివె గద్గదిక నిట్లు

౩౫

అర్జునుఁడు :-

మేలు ! మేలు ! ప్రభా ! నిన్ను మెచ్చుకతన
మిగుల హర్షించు, ననురక్త మగును జగము;
విగులు గని రాక్షసాశి నల్లెనకు నుటుకు
నెటుకమై సిద్ధతతులు నీ కెఱుగి కరఁగు

౩౬

ఏల మ్రొక్కరు నీకు దేవేశ : నీవు
బ్రహ్మకును బీజమవు, నాశరహిత మగుచు
మేనికిని జీవునకును వేఱైన దగుచుఁ
దగు పరబ్రహ్మమవు ముకుందా ! మహాత్మ :

౩౭

ఆదిదేవుఁడ వీవు కృష్ణా ! పురాణ
హృదయఁడ వాశ్రయంఁడ వీభవనములకు
వేద్యమవు వేత్త వపవరవీధి వఖిల
జగతి నలమిన యమరగీతేజంబి వదిర :

౩౮

ఆనిలుఁడవు నీవు యముఁడ వీ వగ్ని వీవు
వరుణుఁడవు నీవు శశి వీవు వనజయోని
వీవు తజ్జనకుండవు నీవు నీకు
మ్రొక్కు లివె కొమ్ము వేనవేల్ మ్రొక్కు లివిగొ

౩౯

నీవు సర్వస్వరూపుఁడ వీ వనంత
వీర్యుఁడ వహారవిక్రాంతి విలసితుఁడవు
దేవ : నీకు జోహారు వేదెన నొనర్తు ?
నెల్లదెసల సమర్పించి తృప్తిపడెద

౪౦

ఏను నీప్రభావ మెఱుంగక నీవు నా
చెలిమికాడ వనియ తలచి నిన్ను
యాదవా : సఖా : యటంచుఁ జుల్కంగ నాచి
నట్టినురులు నైపు మాదిదేవ :

౪౧

మును విహారశయ్యాసనభోజనముల
నింట రచ్చను ని న్నెఱుఁగెట్లు పరిహా
సిందితి నా నైపు మాతప్పు రెండవోట
నేఁ దెలింగితి చూడవా : నీమహత్త

౪౨

ఈచరాచరజగమున కీవు వికపు
పూజ్యుడవు మహాగురుఁడ; విభవనములను
నీకు సరివాఁడె లేఁ, దీఁక నిన్ను మించు
వెట్లు కనిపించునా యెంత చెడకొనిన

౪౩

కాన సాగిలి మ్రొక్కి నీకరుణ వలతు
నీశ్వరా : తండ్రి కొమరునియెగ్గు, సఖుఁడు
సఖునిదోసము, చెలువుండు చానదొసఁగు
నైచినట్టులు నాతప్పు నైవచయ్య :

౪౪

మున్ను చూడని యీ విశ్వమూర్తిఁ జూచి
తృప్తి నందితిఁ గాని భీతియును గంటిఁ
గానఁ దొల్లిటిరూపందె కానిపించి
నన్ను సంతుష్టఁ జేయు చూపన్నశరణ :

౪౫

మణికిరీటము గద సుదర్శనము చాల్చి
నైకబాహువులను గాక నాలుహస్త
ములను ఛరియించి యింతకుమున్ను మెఱసి
నట్టిరూపము చూపు నా కదియ వలయు

౪౬

కృష్ణుడు :-

పార్థ ! నీయందుఁ గరుజించి భద్రదీప్తి
కలిత మింతకుము న్నొరుకంటఁ బడని
చాద్య మీవిశ్వరూప మే నాత్మయోగ
శక్తిఁ జూపితి నీకు నక్షరము పరము

౪౭

ఈజగమ్మున నీరూప మీవుతక్కు
నెవరు పీడించి : రివి వేద సవన చాన
భీషణతపమ్ములన్ గనిపించురూపు
గాదురా : భక్తిచేతనే కానిపించు

౪౮

భయదమైన యీవిశ్వరూపమును జూచి
బాధపడ నేల శాంతి గోల్పడఁగనేల
ఫలునా : చిత్తమును జక్రఁబఱచుకొనుము
కను మీదే పూర్వరూపంబు కనుము మఱల

౪౯

సంజయుడు :-

అని వచించి కృష్ణుఁ డరునునకుఁ జతు
ర్భుజ కిరీట చక్రమూర్తిఁ జూపి
వెండి సౌమ్యమూర్తి వెడలించి గుండియ
జాతీయున్న యతని నూఱడించె

౫౦

అర్జునుడు :-

అద్దిరా : ప్రసన్నమై మానుషులైన
రూపు దీనిఁ జూడఁ చాప మడఁగె
మనసు కుదుటఁబడియె జనులలోఁ గలనితి
నంజలింతు నీకు నాదిపురుష :

౫౧

కృష్ణుడు :-

నీవు నేడు కన్న నావిశ్వరూప మం
తంతమాత్రఁ గనుట కలవిగాని;
దిది కనంగ నిచ్చ లిచ్చమై నచ్చనా !
సురలునైత మెదురుసూచుచున్ద్రు

౫౨

నీవు నేడు కన్న నావిశ్వరూపంబు
శ్రుతులకతనఁ దపముకతన నీవి
కతన నభ్యరమ్ముతతనఁ జూచెద మని
బడలువారు దెట్టివారు పార్థ !

౫౩

భటునా ! యనన్మథత్తిచేతనె విశ్వ
రూపు నన్ను జను లెఱుంగఁగలరు
కానఁగలరు పొందఁగల రిది మేత్తైక
సాధనంబు మత్ప్రసాదమునకు

౫౪

ఎవఁడు మత్ప్రీతికై చేయు నెల్లపనుల;
నెవఁడు నను మేలిప్రభావుగా నెంచు నిరత,
మెవఁడు భజియించు, నిస్సంగుఁ డెవఁడు సర్వ
భూతహితుఁ డెవ్వఁ దతఁడె నాపొందు పదయు

౫౫

౧౨ భక్తియోగము

అర్జునుడు :-

ఇట్లు సతతంబు నీరూపు నెడఁద నిల్చి
నినుఁ దలంచుభక్తులు గాక నిరత మత్త
రంబు నవ్యక్తముఁ దలంచుప్రాజ్ఞు లుండు
రిం దెవరు యోగినత్తము లిందీరేశ !

౧

కృష్ణుడు :-

మనసు నాయందు నిల్చి యేమజనినిష్ఠ
నంచితశ్రద్ధ న న్నుపాసించువారు
యోగిన త్తము అని పట్టు తొప్పు నిందు
సంశయము లేదు మానితాచారనిరత !

౧

నెచ్చెలీ : ద్రువం జనిర్వచనీయ మ
వ్యక్త మెల్లదెసల నలముకొన్న
యది యచింత్య మచల మాచంత వికృతి లే
నట్టి దై వెలుంగు నక్షరమును—

౨

ఎవ్వ రింద్రియములకొప్పెల్ల నణగించి
చక్క నన్నియెడల నమరఁ జూపి
యథిలభూతబంధులై యుపాసించురో
వారు నన్నె పొందువారు పార్థ !

౩

నిర్గుణబ్రహ్మమున మది నిల్చువారి
కధికతరకష్ట మొదవు; నవ్యక్తమార్గ
మది శరీరాభిమానుల కలఁతి యలఁతి
యిదుమలన్ గనిపింప దోయీ ! కిరీటీ !

౪

ఎవరు నన్ను నమ్మి యెల్లకర్మముల నా
పా లొనర్చి నగుణభక్తి నేర్చి
యితరచింత తెవియు నెఱుంగనియోగానఁ
దలఁచుచుండ్రొ నన్నుఁ గొలుచుచుండ్రొ—

౫

అనఘ ! నాయందు మది నిల్చు నట్టివారి,
జననమరణాది వేదనాజనక మైన
సంసరణవార్ధి బ్రుంగి వేసారువారి
నొడ్డునకుఁ జేర్తు నే నింతజడ్డు లేక

౬

నాయందే మనసు నిల్పుము
నాయందే నిల్పు మదనా : బుద్ధిని; నీ
వీ యోగ మెఱిగినంతట
నాయందే వసించగలవు నమ్ముము వీనిన్

౯

ఓహర్థ : నీమచిత్తము
నామై లగ్నము నొనర్చునైత్తటి నీకున్
జేవడదేని కలంగక
యావన్నతఁ బడక నేర్చు మభ్యాసవిధిన్

౧౦

అరునా : నీకు నభ్యాస మురిపియైన
నాచరింపుము నాకౌఞ కన్నిచనుల
నాకౌఞకు నీవు పనుల నొనర్చినను వ
శంపదును సిద్ధి నీకు నిస్సంశయముగ

౧౧

ఈవు మద్యోగమును బూని యిదియుఁ జేయ
జంతెదవయేని మనసును జక్క నోర్చి
సర్వకర్మఫలత్కాగ సరణీయందుఁ
బయన మొనరింపు : హిందుభాషాలతనయ :

౧౨

జ్ఞాన మభ్యాసయోగముకంటె మేలు
జ్ఞానమునకంటె ధ్యానమార్గము తెన్న
ధ్యానమునకంటెఁ గృతఫలత్కాగ ముఱవు
ధ్యాగమున సంసరణదుఃఖతతి యడంగు

౧౩

అభిలిఖాతములకు నవిరోధి మిత్రుండు
కారుణీకుఁడు మమతఁ గడచినతఁడు
హింగరులేనివాఁడు దిగులును హాయిని
నమతఁ జూచువాఁడు సైఁచువాఁడు

౧౪

ఉడుగనిముదంబు గలవాడు యోగయుతుడు
 నియతచిత్తుడు సుస్థిరనిశ్చయుండు
 మనసు బుద్ధియు నాపట్ట నునుచువాడు
 నాదుభక్తుడు వాడెపో నాకుఁ బ్రియుడు

౧౪

ఎవనివలన వెఱవ రీప్రజ, లెవ్వఁ డీ
 ప్రజలవలన డిలపడక యుండు
 నెవఁడు హఠమునకు నీర్వక్తు భీతికి
 నెడసి యుండు నన్మదిష్టుఁ డతఁడు

౧౫

కోరికలు వీడి శౌచమ్ము గూర్చుకొని న
 మధ్యఁడు తటస్థుడై దిగుల్ మాని కామ్య
 తర్కముల వీడి యెవ్వఁడు క్రాలు నతఁడు
 నాదుభక్తుడు వాడెపో : నాకుఁ బ్రియుడు

౧౬

పొంగఁ దెవ్వఁడు వైరంబు పూనఁ దెవఁడు
 కుందఁ దెవ్వఁడు ఫలములు కోరఁ దెవఁడు
 మంచిచెడ్డల నెవ్వఁడు మరగఁ డతఁడు
 నాదుభక్తుడు వాడెపో : నాకుఁ బ్రియుడు

౧౭

ఎవఁడు నిస్సంగుడో హితాహితుల నెండ
 వానలను గష్టసుఖముల మానవిప్ర
 కారముల నెవ్వఁ డొకరీతిఁ గనునొ యతఁడు
 నాదుభక్తుడు వాడెపో : నాకుఁ బ్రియుడు

౧౮

ఎతఁడు నిందాస్తుతుల నొక్కగతిఁ దలంచు
 మౌనియో దన కబ్బినదానఁ దనియుఁ
 దిరముగా నెందు నిలఁచు, బుద్ధిని గుదుర్చు
 నతఁడు నాభక్తుఁ డతడె నా కగుఁ బ్రియుండు

౧౯

నను శరణ్యునిగా నెంచి నా వచించి
నట్లు భర్తానపేత మీయమ్మరయోగ
మరి నెవ్వరు దుపాసింతు రట్టివకు
రీతికమాత్రమా : నాకు నిష్ఠకములు

౨౦

౧౧ త్రేత్రత్రేత్రజ్ఞ విభాగయోగము

కృష్ణుడు :-

తెలియుచూ : జడమైన యాదేహమునకు
త్రేత్ర మనుపేరు చెల్లు; నీత్రేత్రత్రత్వ
మది సమగ్రముగాఁ గనినట్టివాని
కలరు నర్జునా ! త్రేత్రజ్ఞఁ దనెనుపేరు

౧

సవ్యసాచి : సర్వత్రేత్ర సంచయమున
నిలుచుత్రేత్రజ్ఞఁగా నన్ను నీవు కనుము
త్రేత్రమును గూర్చి త్రేత్రజ్ఞచేవఁ గూర్చి
తెలిసికొనుట జ్ఞానం బని తలఁతు నేను

౨

కృతమతీ : త్రేత్ర మన నెద్ది ? యేవికార
ముండు దానికి ? నది దేనినుండి జనన
మందె ? త్రేత్రజ్ఞఁ డన నెవ్వఁ ? దతనిమహిమ
మెట్టి ? దివి విను మెఱిఁగింతు నిపుడు తేల్చి

౩

పలుతెఱంగుల వేదప్రపంచమందు
నిది మహద్గుణచే నిరయింపఁబడియె
నర్జునా ! బ్రహ్మసూత్రములందునైత
మిది సకారణముగ నిశ్చయింపఁబడియె

౪

దశితదుర్మోహ ! పంచభూతము లహంత
ధిషణయును మాయయును రెండుతెగల నుండు
నింద్రియములు మనస్సు జ్ఞానేంద్రియముల
పాలి దైన్యటి శబ్దాదిపంచకమును—

కోర్కెయున్ బగయు సుఖమ్ము కుండు గాత్ర
తత్త్వసంధాత్మక క్తి చేతనయు ధృతియుఁ
గలసి భరతరథా ! సవికారమైన
క్షేత్ర మగు నేం చెటుంగు మూర్జితమనీష

తన్ను మెచ్చుకొనమి దంభ మీకొనమి య
హింస యోర్మి ఋజుత యింద్రియముల
గెలుపు గురుసవర్య మలినతలేమి ని
శ్చలత జ్ఞాన మనఁగఁ జనుఁ గిరీటి !

విషయవాంఛలెల్ల విడుచుట, వినయమ్ము,
జన్మమునను మృతిని జరను రోగ
మున విషాదమునను బెనఁగొన్నచేటు క
నొనుట జ్ఞాన మనఁగఁ జనుఁ గిరీటి !

తగుల మొల్లమి తనయ కాంతా గృహదు
లాసపడమియు, నిష్టార్థ మబ్బునెడ న
నిష్టఫల మంటుతటి భిన్నదృష్టి లేక
నిలిచియుంటయు నెఱుక నా నలరుఁ బార్థ !

ఇతరదై వచింత యెఱుఁగక నిష్కంప
భక్తి నన్నుఁ గొలువఁ బట్టుగొనుట,
పామరప్రజాశిఁ బాయుట, విజనోర్వి
నుంట జ్ఞాన మనఁగ నొప్పుఁ పార్థ !

అనయ మధ్యాత్మ మగుతెల్వి నలరుచుంటి,
తత్త్వ మెఱుంగుట నొనవునర్థమును గనుట
యరునా : జ్ఞాన మనఁ జెలు సన్మయెల్లఁ
బరఁగు నజ్ఞాన మనుపేరఁ బలుకరింప

౧౧

ఎది యెఱుంగఁనగిన దెది యెఱింగినవాఁడు
ముక్తి వడయు వాని ముచ్చటెందుఁ
బార : మొదలులేనిబ్రహ్మంబు నవనదివి
లక్షణంబు జ్ఞేయ మక్షయంబు

౧౨

దీని కీలోకమం దెల్లదెసలఁ గాకు
చేతు లందును గన్నులు శిరము లందు
మొగములున్ జెవు లందును జగము నర్వ
మావరించినవస్తు వియ్యది కిరీటి :

౧౩

ఇంద్రియగుణమ్ము లన్నింటి నిది బెల్లభుఁ
గాని యింద్రియములు లేవు దీని; కిది యే
సక్తమగుఁ గాని సకలమ్ము సైఁదు; నిద్ది
నిర్గుణము కాని గుణభోక్తనెఱి నెసంగు

౧౪

వినుము భూతములకు వెలుపల లోపల
నిది వనించు నచర మిది చరంబు
కడు నలంతి యగుటఁ గనరాని దియ్యది
దూర మయ్యు సకలఁ బోయ నిద్ది

౧౫

ఫలునా : యవిభక్తమౌ బ్రహ్మ మిది వి
భక్తముంబలె నిల్పును బ్రాణితతిని
భూతముల నిది పోషించుఁ బోలియఁజేయు
మఱలఁ బుట్టించు నెఱుంగు మీతెఱుంగునెల్ల

౧౬

జ్యోతులకు జ్యోతి యిది తమస్సునకు నవల
నెనఁగు నిది జ్ఞాన మిది జ్ఞేయ మిది సమ స
భాతహృన్మండలమ్మునఁ బొలుచు నిది మ
హామతీ ! జ్ఞానగమ్య మైనట్టిది యిది

౧౭

ఏమీ ఫలునా ! క్షేత్రంబు నెఱుక నెఱుగఁ
దగినదాని సమాసపద్ధతిని నీకు
బల్కితిని దీనిఁ దెలిసి మద్భక్తుఁ డస్మ
దీయరూపము నంది శాంతిని గడించు

౧౮

ప్రకృతియుం బురుషుండును వాళ్ళ ! మొదలు
లేనివా రని గుర్తించి మానసాదు
లకు జనించువికారములను గుఱాలఁ
ప్రకృతిభవములుగా నొడంబడుము విజయ !

౧౯

కార్యకారణములఁ గలుగఁజేయుటయందు
హేతువుఁగ నెఱుంగు మీవు ప్రకృతి
నన్న ! సుఖము దుఃఖ మనుభవించుటయందు
హేతువుఁగ నెఱుంగు మీవు పురుషు

౨౦

ప్రకృతియుం దుండి పురుషుండు ప్రకృతివలన
నవతరిలు సుఖదుఃఖాదు అనుభవించు ;
ననుభవం బిది పురుషున కగ్రనీచ
జన్మముల నంద హేతువై చనుఁ గిరీటి !

౨౧

తనువు తానుగ నుండియుఁ దత్పురుషుఁడు
తనువుకంటెను వేఱుగాఁ దనరు ; నతఁడు
సాక్షి సమృద్ధిదాత నియంత భ ర
భోక్త పరమాత్మగా నుండు యిధవిధేయ !

౨౨

సర్వకర్మముల్ ప్రకృతియ నలుపుఁ గాని
యాత్మ కాపింప వని యరునా : యెవండు
తెలియు నాతఁడె నిక్కముం దెలిసినతఁడు —
చూచునాతఁడె నిజమును జూచినతఁడు

౨౯

నానావిధభూతము లొక
దానం గల వనియు దానఁ దద్భూతము ల
న్నా : నెఱయు ననియు నెవ్వఁడు
కానంగలఁ డతఁడు పొందుగద బ్రహ్మంబున్

౩౦

అరునా : యాచితేనివాఁ డగుటఁ ద్రిగుణ
రహితుఁ డగుట నెన్నఁడు వికారములు లేక
యలరుఁ బరమాత్మ; దేహస్థుఁ డయ్యు నెదియు
నతఁడు నలువఁడు కర్మఫలాప్తి గనఁడు

౩౧

సర్వగత మయ్యు నభ మతిస్వల్ప మగుట
వస్తుగుణ దోషముల నంటఁబడనియట్లు
నిఖిలదేహములం దాత్మ నిలుచుఁ గాని
యంటఁబడదు తత్సుఖపేదనాదికముల

౩౨

ఇంతవిశ్వమునకు నినుఁ డొకఁడే వెల్గు
నిచ్చుపగిది దేహి యీనమస్త
దేహములకు నొనఁగు దీధితి ఫలునా :
యతని తేజమునకు నవధి కలదే ?

౩౩

క్షేత్రమునకు క్షేత్రికిని గలభేదంబు,
ప్రాణి ప్రకృతిపొత్తుఁ బాయుతెఱఁగు
నెవరు జ్ఞానదృష్టి నెఱుఁగుదు రిహ్మాడ్కి
వారు ముక్తి నందువారు పార్థ :

౩౪

౧౪ గుణత్రయవిభాగయోగము

మునులు సంసారబంధవిముక్తి నంద
హేతువై జ్ఞానసంతతినెల నగ్ర
గణ్యమై పరమై నుతిగన్నయెఱుక
నర్జునా : వెండియు వచింతు నవధరింపు

౧

భవ్య మీజ్ఞానమును లెస్స పదసి మత్స
మానధర్మము నందినమనుజు లాది
స్పష్టితఱి నై నఁ బుట్టరు; చేటుగనరు
ప్రళయకాలమునం దైనఁ బాండుతనయ :

౨

ధీనిధి : త్రిగుణాత్మకమైన ప్రకృతి
యోనిగా నాకుఁ గలదు తద్యోనియందు
గర్భ ముంచెద నేను దధర్మమున జ
నించుచున్నది భూతప్రపంచమెల్ల

౩

సర్వయోనులయందును సంభవించు
తనువు లన్నిటి కర్తునా : తల్లి ప్రకృతి;
యేను దన్మూర్తులందు మే లెంచి యెంచి
వత్తనము చలుతండ్రి నోపీరమాశి :

౪

మూర్తులే కాక ప్రకృతికి ముద్దు గూర్పు
సత్త్వము రజస్సు తమము నాఁ జనెడివిడ్డ;
లర్జునా : నిర్వికారుడై యలరుజీవు
నవి నిబంధించుచుండు దేహమునయందు

౫

అందు సత్త్వము స్వచ్ఛమై యమితదీప్తి
మెఱయు నిరుపద్రవమ్ముగాఁ బరఁగు నిది సు
ఖానురక్తి జ్ఞానసక్తి యవతరిల్లఁ
జేసి బంధించుచున్నది జీవు ననఘ :

౬

రాగాత్మకము రజస్సుది
 భోగాదులమీఁదివలపు పుట్టించుఁ దద
 రాగతికి దేహి యది యిది
 సాగించుచుఁ జిక్కుఁ గర్మజంబాలమునన్

౭

విను మజ్జానజము తమో
 గుణః మిది మోహము గణపి కుంచును దేహిన్
 గునుకుటయు నేమటిలుట
 యును మాల్గుటయును గిరీటి ! యొదవును దీనన్

౮

సుఖమునందుఁ జేర్చుఁ జుమి సత్త్వ మాత్మను,
 గర్మగతికి నంపుఁ గద రజస్సు,
 రమము తెలివినైల దాచి ప్రమాదంపు
 దెనకు నీడ్చు, నసుర దీనిఁ గొలుచు

౯

సత్త్వము రజస్సుఁ దమమును జదిపి వేలయు
 సత్త్వముఁ దమస్సు నణచి రాజసము కుల్కు
 సత్త్వమును రజస్సును ద్రొక్కి సాగుఁ దమము
 సత్త్వసంపాదనము ప్రశస్తము కిరీటి !

౧౦

ఈశరీరమందు నెల్లవాకిళ్లఁ బ్ర
 కాశరూప మైన జ్ఞాన మెప్పుడు
 వెల్లివిరియు నపుడు పెరిగె సత్త్వం బని
 తెలిసికొనఁగదోయి కలితధర్మ !

౧౧

అర్జున : రజోగుణము హెచ్చినపుడు లోభ
 మొదవుఁ గార్యప్రవృత్తియు నొదవుఁ గర్మ
 ములకు నొగ్గుట యొదవుఁ బెన్కలఁత యొదవు
 నొదవు విషయాభిలాషయు సుత్కటముగ

౧౨

విను : తమోగుణమ్మ విరిసిననాడు వి
వేక మడంగు నప్రవృత్తి వాడము
ముసురుకొనుఁ బరాకు మోహమ్మ వాటిలు
నవల ముప్పులెల్ల నావహిలు

౧౩

పార్థ : సత్త్వగుణము బరిసిననాడు దే
హమ్మ నూడ్చుజీవుఁ డందు నెఱుక—
పొలుపు లెన్న యున్నపుణ్య లందు పవిత్ర
లోకములను విగతశోకములను

౧౪

ఫలనా : రజస్సు పెక్కిన్నకాలానఁ
జచ్చునతఁడు కర్మసంగులందుఁ
బుట్టుఁ దమము పొంగిపొరలుచో మరణించు
నతఁడు మూఢయోనులందు నొదవు

౧౫

కంటివే : సాత్త్వికంబగు కర్మమునకు
ఫలము నిర్మలసౌఖ్యమై పరంగు రాజ
సం బయినపని కార్తి ఫలమ్ము కామ
సక్రియకు నజ్ఞత ఫలమ్ము సాధుచరిత :

౧౬

సత్త్వమున జ్ఞాన మొదవు, రజస్సువలనఁ
బుట్టు లోభము, తమముచే మోహమును బ్ర
మాదమును నజ్ఞతయుఁ గలు, మనుజుఁ డజ్ఞఁ
డైననాఁ డిందు నందును గొనివాడె

౧౭

ఊర్ధ్వలోకమ్ములకు సత్త్వయుతులు చనెద
రుండెదరు రాజసులు మానవోర్ధ్వయందు
నింద్యవృత్తులు కామసుల్ నీచసీచ
గతులు నరకాదులకు నేగి వెతలు గండ్లు

౧౮

అనఘ ! గుణములకంటె నన్యము నెవండు
కర్తగాఁ గనఁదో, గుణాలకంటెఁ దన్ను
సన్మ్యుఁగాఁ జూచునో స్రష్ట యతఁడు మత్స్వ
రూపమును బొందు నిహితవిరోధివర్గ !

౧౯

దేహకారణములఁ ద్రిగుణమ్ముల నతిక్ర
మించి దేహి జన్మమృత్యుదాధ
లు తరించి శాంతియుక్తుడై నిర్వాణ
పదమునందు నిలుచుఁ బొందుతనయ !

౨౦

అర్జునుఁడు :-

నందనందనా ! గుణత్రయాతీతుడై
యెసఁగువానిచిన్నె లెట్లు లుండు
నతనినడత లెట్టి వతఁడు గుణమ్ముల
నెట్లు దాటు నానతిమ్ము నాకు

౨౧

కృష్ణుఁడు :-

త్రిగుణభవములైన తెలివియు లోభంబు
నజతయు ఘటిలినపుడు కినియ
తెడలినపుడు కోర తెవఁ డుండునో గుణా
తీతుఁ డతఁడు విక్రమాతిరమ్య !

౨౨

గుణము లెంతపెనఁగినను జలింపక వాని
పనుల నవి యొనర్చుకొను నటంచుఁ
దలంచి యెవ్వఁ డుండుఁ దాటన్యమున గుణా
తీతుఁడతఁడు విక్రమాతిరమ్య !

౨౩

తిట్లు మెచ్చువల్కు, మట్టి బంగార, మ
నిష్ఠ మిష్ట, మార్తి హృష్టిపట్ల
నేకరీతి నెవ్వఁ డీకొనునో గుణా
తీతుఁ డతఁడు విక్రమాతిరమ్య !

౨౪

మిత్ర శత్రు నొక్కమెయిఁ గని చూసావ
చూసయుగళి నొక్కమైఁ దలంచి
యెల్లవసులు వనలి యెవఁ బుంబునో గుఱా
తీతుఁ డతఁడు విక్రమాతిరమ్మ :

౯౫

పార్థ : యదృశిచారమా భక్తియోగ
మూని యెవ్వఁడు ననుఁ గొల్పునో యతఁడు
త్రిగుణముల నవలీల నతిక్రమించి
యందుకొనఁ జాలు బ్రహ్మర్షి మనఃపవిత్ర :

౯౬

అమృత మద్యయంబు నగు పరమాత్మకు
నలఁ కాకింత లేని భయ్యవనకు
నియతమై తనర్పు నిర్బృతి కాఛార
మే నటం చెలుంగు చూసతారి :

౯౭

౧౫ పురుషోత్తమప్రాప్తియోగము

కృష్ణుఁడు :-

పార్థ : సంసార మనెడు నశ్వత్థమునకు
వేదములు పరములు, దీనివేళ మీఁది
కుందుఁ, గొమ్మలు క్రిందికి నుండుఁ, జెడని
వృక్ష మీది, దీనిఁ గనువాడె వేనవిదుడు

౧

గుణములఁ దనర్చి విషయంబు లనుచిగుళ్ల
దీనికొమ్మలు సాగెఁ గ్రిందికిని మీఁది;
కష్టనా : బంధహేతువులైన పూర్వ
వాసనలు దీని కూడలై వసుధ నూడె

౨

దీనిరూపము తున మొనర్చి దీనియునికి
తానలే రోయి సంసరజానురక్తు
లనఘ : సుపిరూఢమూల మైనట్టిదీని
దృఢవిరాగశత్రుంబునఁ ద్రెంచివైచి

౩

ఏదనికతన ననాదియౌ వృక్ష మిది యె
సంగె నయ్యాదిపురుషుని శరణుసొచ్చి
మానవుఁడు పునరావృత్తి లేనిచోటు
దెనకవలయుఁ జూమి ! శాంతి విడియుచోటు

౪

నిర్మానులు నిస్సంగులు
నిర్మోహులు తత్త్వయోగనిష్ఠులు సుఖదుః
ఖోర్ముల నొకకితిం గను
నోర్మి గలా రందుకొందు రుత్తమపదమున్

౫

పరమపద మది రవిసుధాకిరణవహ్న
లచటికి వెలుంగు నీయలే, రందుఁ జొచ్చు
వారు మఱలరు జన్మాదిభారములకు
నదియ నా మేలితావు కూరాగ్రగణ్యః

౬

అన్న ! మత్సనాతనాంశమె సంసర
జమున జీవుఁడై తనర్చి ప్రకృతి
నంటియున్న యింద్రియములను మనసును
దివుచు విషయచయముదెనకుఁ బార్థ !

౭

ప్రభువు జీవుఁడు తనువును బాసి తనువుఁ
దాల్చుతఱి గాలి కుసుమగంధమ్ముతోడ
నరుగుచందాన జ్ఞానేంద్రియములతోడ
మనసుతోడఁ జన్మేం గ్రొత్తతనువుదెనకు

౮

జీవుఁ డితఁడు తన్ను చెవి ముక్కు నాలుక
యొడలు మానసంబు నూఁది విషయ
భోక్త యగును గాని హృత్త లే దితని కిం
ద్రీయవికారముల కతినవ్వీప్తి !

౯౮

మేను విడిచి యొందుమేనికిఁ బయనించు
నపుడు మేన నుండునపుడు వెతను
వేడ్కఁ గుడుచునపుడు వీని మూర్ఖులు కాన
లేరు కానఁగలరు కీరమణులు

౧౦

ఉద్యమించి యోగు లోపార్థ : తమయందు
వెలయుజీవుఁ జూచఁగలరు గాని
చూడలేరు చిత్తశుద్ధి నందనివార
తెంత కడఁగి యిడుచు తెన్ని వడిన

౧౧

ఉర్వికెల్లఁ గాంతి నొసఁగునాపిత్వని
వెలుగు నాది చంద్రువెలుగు నాది
వినుము : వీతిహోత్రువెలుగు నాది కిరీటి :
కాక వీరిపసకుఁ గత మిఁ కేది ?

౧౨

పిను మహిఁ జేరి నాచేద నీనమన
భూతములవ్రేగు నర్జునా : సైత్య, సేన
రసమయ శశాంకమూర్తినై యెసఁగి పుష్టి
నొసఁగుచున్నాఁడ నీ యెల్లయోషకులకు

౧౩

అగ్నినై సేను సకలదేహములఁ జొచ్చి
ప్రాణము నపానమును నన్ను బలసి వినర
నగ్గించి చతుర్విధాహారములను
గ్రాచి కరఁగింతు నటిగింతు గాండివాంక :

౧౪

పార్థ : నిలుతు నేను బ్రాణులయెడఁదఁ నా
వలనఁ గలుగు మఱపు తలఁపు తెలివి;
వేదవేద్యుఁ డనఁగ వేదజుఁ డనఁగ వే
దాంతకర్త నా రహింతు నేను

౧౫

క్షరుఁ డక్షరుఁ డన నిదఱు
పురుషులు గల, రీసమస్తభూతావలియే
క్షరుఁ, డక్షరుఁ డీభూత
స్థిరుడై తగు నాత్మయే విశిష్టచరిత్రా :

౧౬

వీరికంటె నుత్తముఁడైన పూరుషుండు
కలఁ దొకఁడు పరమాత్మ నా నలరు నాతఁ
డవ్యయుఁ డతండు పరమేశుఁ డతఁడు సర్వ
భువనములఁ జేరి భరియించుప్రోడ యతఁడు

౧౭

క్షరుని మీతినవాడ నక్షరునికంటె
నుత్తముఁడ నేన కాన వేదోక్తులందు
సఖిలజగములఁ బురుషోత్తమాభిధాన
క్రీర్తితుఁడ నైతి నేను ధిక్కృతపినాకి :

౧౮

అర్జునా ! విను మెవఁడు మోహమును విడిచి
నన్నుఁ బురుషోత్తమునిగా మనమ్మునందు
నమ్ము నాతఁడు సర్వజ్ఞుఁ డమ్మనీషి
యెల్లరీతుల నను భజియింపఁగలఁడు

౧౯

దురితదూర : నీకుఁ బరమరహస్య శా
స్త్రము వచించినాడఁ దఱి యెఱింగి
దీని తెన్న తెలిసి ధీమంతుడై కృత
కృత్యుడై నరుండు నిత్యుఁ డగును

౨౦

౧౬ దైవాసురసంపద్విభాగయోగము

కృష్ణుడు :-

భయములేమి చిత్తపరిశుద్ధియును జ్ఞాన
యోగనిష్ఠ యాసేయును దమంబు
సవనవిడియు శ్రుతులుచదువుటయును దప
శ్చర్యయును ఋజుత్వసంగతియును—

౧

హింసచేయకుండుటయు సూన్యతము కోప
కూన్యతయు సంగములవృత్తించుటయు శాంతి
కొందెమాడమి దయ లౌల్యగుణములేమి
ద్దుష్టర లజ్జయు జపలతాహీనుమతియు—

౨

లేజమును సహనంబును భీరయను
శాన్త ము దోహా దువలేదసరలేమి
యట్లునా : దైవసంపద నవతరించి
నట్టిపురుషుని సుగుణములై చెలంగు

౩

మరగుదురు సంధ ద ద్వాధిమానములను
వలతు రల్పము జరుషమున్ పలుకుచుండు
యు కము నయు కమును గాన కుండు రెండు
ససురసంపదఁ బుట్టినయట్టివారు

౪

దైవసంపద ము క్తిపదంబుఁ జూపు
నసురసంపద సంస్కృతి సంహంగముఁ
గృతమతి : బెగ్గడిలకు మీపు దైవ
సంపదను బుట్టితివి నవాచారవినివి

౫

జనులు కొంఁనలు దైవాంశమున జనింతు
రాసురాంశమునన్ గొంద అదతరింతు
తెలిపితిని మున్ను మొనటివారలతెలుంగు
నిపుడు రెండవవారితి రెల్ల వినుతు

౬

రాక్షసాంశజులందు ధర్మప్రవృత్తి
లే దధర్మనివృత్తియు లేదు శౌచ
నిరతి లేదు సదాచారనియతి లేదు
సత్యసంసక్తియును లేదు సవ్యసాచి :

౭

ఈజగ మసత్య మిద్దాని కీశ్వరుండు
లేడు లేడు ప్రతిష్ఠయు లేదు మగువ
మగఁడు కూడిన నిది పుట్టు మరులె దీని
విత్తని వచింతు రసురసంపత్తివారు

౮

నాస్తికత నిష్టు మరగి నష్టాత్ము లల్పు
బుద్ధులై దైత్యసంపదఁ బుట్టువారు
మహికి హింసాదిఘోరకర్మము లొనర్చి
పైరులై చేటు దెచ్చుచున్నారు పార్థ :

౯

సంభమానమదమ్ములఁ దగిలి తగిలి
సీమ నెఱుంగనికృష్ణలోఁ జిక్కి జిక్కి
యజ్ఞులై వీరు దుర్విధు లాశ్రయించి
నీచదేవతల భజింతు నిధులకొఱకు

౧౦

బ్రహ్మకీనన్నినాభ వదలని యెనలేని
విషయచింత ముంద్ర వెఱి ముదుర
నకట : కామసుఖము నతకరించెడు పర
మార్థ మేమి కల దటంద్రు వీరు

౧౧

అరునా : వీరి బంధించు నాన లెపుడు;
వలపు నల్కను వీ రిసీ : వదలలేరు;
తమసుఖమ్ముల కేతప్పుదారి నైనఁ
బరులసిరి గుంజఁ జూతు రీపాపమతులు

౧౨

ఈకలిమి నేము కూర్చితి మింతనేల
కదివతుల మేము చూచునొరకములెల్ల
దీటు నని పొంగుచుండు రీతిపద
కామదాసులు వీరు నిక్కము కిరీటి :

౧౩

ఏను జంపితి నీపై నిరకళత్ర
తతి నదంచెద నే నమృత గలాచ
నేను భోగిని బలశాలి నేను బలంగ
మున్నవొర నందు నీజాతిమన్న నిక్క

౧౪

కలిమి గలవాడ నవ్యంశగతిమవాడ
నెదురు నా తెవ్వఁ దేను జేసెద మభిము
నేను దాతను హరింతు నే నటంచు
భార్గ : యీతెగవాడు దర్పము వెలార్చు

౧౫

పలుతెలుంగులఁ దనమది కలఁగి యుంట
నెట్టుకొని మోహములు తన్నుఁ జుట్టుకొంట
విషయనంస కి తన కతివేల మగుట
నీతఁ దీటు ప్రేలి మర్గతి కేగుఁ భార్గ :

౧౬

ఇతఁడు తన్నుఁ దాన నుతిచేసికొను మాన్యు
మందలిండు విత్తమదముఁ జూపు
మచ్చరించి నామమాత్రయజ్ఞములకు
మొదలుపెట్టు దంధమునఁ గిరీటి :

౧౭

గర్వపాటవములఁ గామరోషంబుల
నాశ్రయించి యీతఁ దాత్మదేహ
పరశరీరములను భాసిల్లు నాయందు
నలుకగొను నసూయ కగపడుచు

౧౮

క్రూరుఁడు నరాధముఁడు భుభదూరుఁ డన్మ
దహితుఁ డగు వీని సంస్కృతి కంటఁగట్టి
యసురయోనులఁ బుట్టింతు ననవరతము
జననమరణాదివేదనలే నందడింప

౧౯

ప్రతిజన్మమునందు నధో
గతికిం జను వీఁడు నన్నుఁ గనలేఁ దెపుడున్
మతిహీనులబ్రతు కిట్టిది
దితిజాంశజు లైనవారితెఱఁ గిట్టి దయా !

౨౦

కామము రోషము లోభము
నా మూఁడుపథమ్ము లుండె నరకమ్మునకున్
ధీమంతుఁడు వీనికి ద
వైవి మనవలె; నాత్మనణఁచు నరు లివి పార్థా !

౨౧

అరునా ! విను మెవ్వఁ డీ యపగుణశ్ర
యమ్మునకు దవ్వగా నుండు నాతఁ డాత్మ
హితము లగు కర్మములు పూని యెలమికెల్ల
నెల్ల యగు ముక్తి నంది రాజిలఁగలఁడు

౨౨

ఎవఁడు శాస్త్రీయవిధి వీడి యిచ్చవచ్చి
నట్లు వర్తించు ఫలునా ! యతఁడు సిద్ధి
నొందఁజాలఁడు సుఖములు పొందఁ జాలఁ
డందఁజాలఁడు పరమపదానుభూతి

౨౩

కాన శాస్త్రమునకు గౌరవ మిడి నదా
మంచిచెడపనుల నెంచుకొమ్ము
శాస్త్రవిహితకర్మచఱుఁడవై మెలఁగుము
తగుము జై వనంపదలు పరింప

౨౪

౧౭ శ్రద్ధాత్రయవిభాగయోగము

అర్చనఁడు :-

శాస్త్రవిధిని వీడి శ్రద్ధాసమేతులై
పూజనాదికములు పూనువారి
యునికి సాత్త్వికంబో యిందె రాజసము యిం
దేని తామసంబో శ్రీనివాస :

౧

కృష్ణఁడు :-

జనుల పూర్వజన్మసంస్కారమునఁ బుట్టి
సాత్త్వికంబు రాజసంబునంగఁ
దామసంబు నాఁగఁ దగు శ్రద్ధ త్రివిధమై
తేటపలుకు వినుము దీనిఁ దార్థ :

౨

అరునా : యెల్లరకును సత్త్వానురూప
మైనశ్రద్ధ జనించు; నయ్యదియె పురుషు
నంటియుంచు; నతండు తన్నంటుకొన్న
హాళికిన్ దగుచున్నద నానందేయు

౩

సాత్త్వికులు దేవతాపూజ నలుపుచుండు
రాజసులు కొల్పుచుందురు రాక్షసులను
దామసులు ప్రేతములకు భూతముల కర్చ
నెఱపుచుందురు సంభావనీయచరిత :

౪

ఎవరు దంభ మహంకార మెనసి తామ
రాగములఁ బెంచిపెంచి శాస్త్రమును ద్రోసి
తనకు నొరులకు నుగ్రభాధలు పుటించు
తపముగావించురో ధీరతానికాంత :

౫

ఆ విచేకప్రభాకూన్యు లక్కటకట !
మేనియింద్రియములకు లోమేన వెలయు
నాకు నంగద గూర్చుచున్నారు వారి
నిర్ణయం బాసురము జగన్నిందితంబు

౬

కృతమతీ : యెల్లరకు రుచియించునట్టి
తిండియును ముత్తైఱంగుగా నుండు మత్తైయు
వారియజ్ఞము వారితపంబు వారి
దానమున్ ద్రివిధమ్ముగాఁ దనరుచుండు

౭

ఆయురారోగ్యములకు దేహంబునకును
బుద్ధికి నుభంబునకు నభివృద్ధి నిడుచు
రసము చమురు పృష్ఠియుఁ గలిపొనఁగుతిండి
కిష్టపడుదురు సాత్త్వికుల్ శిష్టచరిత :

౮

కార ముప్పు పులుసు మీటి పెన్వేడిమి
చుఱుకు కఱకు గలి శోకరోగ
జనకమైన తిండి కనురకు లొదురు
రాజసులు ధనుర్దరప్రకాండ :

౯

అశీనది క్లుశ్లినది రుచి యడఁగినదియు
గబ్బు గలదియుఁ బూజకుఁ గానియదియు
నెంగిలిదియు నొతిండికి నిచ్చగింతు
రత్రువిస్మణీ : తామసు లైవవారు

౧౦

శాస్త్రవిహితమైన జన్నము కర్తవ్య
మని ఫలమ్మునందు నానలేని
యనఘు లాచరించుయజ్ఞము సాత్త్వికం
బనఁగ నొప్పు నిర్విచారివీర :

౧౧

ఫలవాంఛతోడ నై నను
'నలుగురు కొండాడ వలయు న' న్నని యైనన్
గులుకుచు నుబ్బుచు మనుజుఁడు
సలిపెడినవనంబు రాజనం బనఁ బరఁగున్

౧౨

శ్రద్ధ లేని శాస్త్రసమ్మతి లేని మం
త్రములు లేని కట్టనములు లేని
కొనకు నన్నదానమును లేనియజ్ఞంబు
చనుఁ గిరీటి ! తామసం బనంగ

౧౩

వేల్పులన్ ద్విజగురుల సేవించుటయును
శౌచదీక్షయు నారవాసక్తతయును
బ్రహ్మచర్యవ్రతంబును వ్రాణిహింస
మానుటయుఁ బార్థ ! దైహికమైన తపము

౧౪

పెఱలమానసమును బాధపెట్టనిదియు
సరసమును సత్యమును శుభంకరమునైన
పలుకు పల్కుట వేదముల్ పాడుటయును
పార్థ ! వాఙ్మయ మైన తపమ్ము సుమ్ము

౧౫

అనఘమై సుప్రసన్నమై యలరునెడయు
మృదుతయును మౌనముద్రయు చుదిని గెల్వ
నోపుటయు వంచనాదుల నొల్లమియును
మానసంబైన తపముసుచూ ! కిరీటి !

౧౬

పార్థ ! యెనలేనిశ్రద్ధతోఁ బరమయోగు
లఫలసంగులు కావించునట్టి మూఁడు
తెగలతపమును దీని సాత్త్వికతపం బ
టంచు వినుతురు తత్త్వజ్ఞు లైనవారు

౧౭

ఒరులు సత్కరింతు గరువ మిచ్చెదరు పూ
జింతు రనుచు డాబు చెలంగఁ జేయు
తపము చల మసంతతం బయి రాజసా
భిఖ్యఁ దనరు వీరముఖ్యవినుత !

౧౮

మొండిపట్టుతోడఁ దిండిలే కెండుచు
నరుఁడు తనచుపెంపుకొఱకుఁ గాని
యొరుని మట్టుపెట్టుకొఱకుఁ గాని యొనర్చు
తపము తామనంబు నశితపిమక !

౧౯

దాన ముత్తమధర్మ మన్తలఁపుతోడఁ
దగినచోటఁ దగినచేళఁ దగినవాని
కెదురుచే లేయఁజాలని కృపణునకు నొ
సంగుదానము సాత్త్వికసంజ్ఞఁ దనరు

౨౦

ఫలము కోరియొందెఁ బ్రత్యుపకారస్మృ
వలచి యొందె బాధపడుచు నొందె
నొనఁగునట్టిదాన మొప్పును రాజన
దాన మనఁగ నమరతంత్రనిపుణ !

౨౧

తగనిచేళమందుఁ దగనికాలమ్మునఁ
దగనివాని కనుచితక్రమాన
వినరి పాటవేయు విడుపు తామసదాన
మనఁగఁ జెల్లు నోయి ! వినయమూర్తి !

౨౨

ఒనరు బ్రహ్మమునకు నో మృని తత్తని
స త్తటంచు మూఁడుసంజ్ఞ లనఁను :
వీనివలన బ్రహ్మవేత్తలు వేదము
లధ్యరములు వెలసె నని యెఱుంగు

౨౩

వేదవిదులు శాస్త్రవిహితమ్ముగా నల్పు
యజ్ఞదానతపము లనవరతము
నడుచుచుండుఁ బొందునందన ! యోంకార
మనినవెనుక నునులు కనినవెనుక

౨౪

అరునా : ముముక్షువులు త త్తని వచించి
ఫలమునం దాన నిల్పక బహువిధాధ్వ
రములు తపములు దానభర్మములు సత్వి
యపునరావృత్తినాఖ్యము నందుచుండు

౨౫

‘కల’ దనుటకు ‘మే’ అనుటకుఁ
బలుకంబడు ‘సత్’ పదంబు ప్రాజ్ఞులచేతన్
బలవద్వృత్తంస : మణియుం
బలుకంబడు నెన్నఁదగినపనికిన్ జగతిన్

౨౬

యజ్ఞమునఁ దపస్సునందు దానమ్మునఁ
గురుకులకొనెడి నిష్కకూడ సత్తై
భగవదాచరమ్ము పడయంగ నొనరించు
కర్మ మైన సత్తై కనుము పార్థ :

౨౭

శ్రద్ధ లేక చేయుజన్మము దానంబు
తపము లాతిచేత తనరుఁ బాండు
నందనా : యసత్తు నా; నివి శ్రేయంబు
నిహపరమ్ములందు నీయలేవు

౨౮

౧౮ మోక్షసంన్యాసయోగము

అర్జునుఁడు :—

వేణుపజిచి పల్కవే శ్రభూ : సంన్యాస
తత్త్వ మెల్లఁ ద్యాగతత్త్వ మెల్ల
వేయిమార్లు వీని వింటిని గాని సం
శయ మడంగదాయె మధువిరోధి :

౧

కృష్ణుడు :-

అలకింపుము కామ్యకర్మాశి నెల
వదలిపేయుట సంన్యాస; మెద నొకింత
ఫలము గోరక కర్మముల్ నలుపుచుంట
త్యాగ మనఁ జెల్లు నోయి ! పృథాకుమార ! ౨

కర్మములు దోషమయములు కాన వాని
వినువనా నని కొందఱు నుడువుచుండ్రు
దానము తపస్సు యజనమ్ము మానరాని
పను లనుచుఁ గొందఱు జన్మనా : పలుకుచుండ్రు ౩

పాండునందన ! త్యాగమ్ముపట్ల నాదు
నిర్భయంబును వినుము నే నీకు మున్ను
పలికినట్టి శ్రద్ధాదులపగిది నిదియుఁ
ద్రవిధ మని యెఱుంగుము శుభప్రవణచిత్త ! ౪

ఏను మెత్తు యజ దాన తపస్సుల
నెడయరాని చేత లివి కిరీటి :
నిష్కతోడ వీని నెఱపువానికిఁ జిత్త
శుద్ధి హెచ్చు జ్ఞానసిద్ధి వచ్చు ౫

తగులమ్మును ఫలవాంఛను
దిగ్బ్రావి యహంత మాని దృఢమతిఁ జేయం
దగు నీ యజ్ఞాదుల నని
తెగువన్ వచియింతు నేను ధీమత్తిలకా ! ౬

విహితకర్మములను విడువరా దవి బంధ
కారణములు కావు కావు పార్థ !
మోహ మెగసి వీని ముడుచుట తామస
త్యాగ మండ్రు ధర్మతత్త్వవిదులు ౭

మెయి నలంచు ననుచు భయదుఃఖకారణ
మనుచు నెవఁడు కర్మమును ద్యుతించు
నతఁడు మోక్షమున కనర్హుఁడు రాజన
త్యాగమతనిచాగ మో గుణాభ్య !

౪

నియతకర్మములను నిందింపక ఫలాను
రక్తి లేక సంగసక్తి లేక
యెవఁ దొనర్చు వానియివికి సాత్త్విక
త్యాగ మన్నపేరు తగుఁ గిరీటి !

౫

సత్త్వసంయుతుండు సదసద్వివేకంబు
గన్నవాఁడు శంక చన్నవాఁడు
త్యాగధనుఁడు చెడదగువని కలఁడు
మంచి జైనపనికి మరులుకొనఁడు

౧౦

హింసముఘ్నుగఁ గర్మంబు బుజిగింప
నలవి కాదు సుమా ! దేహి; క్షతఁడు ఫలము
దెస ననాదరుఁడై కర్మదీక్ష నుండుఁ
గాక కుంతిసుతా ! త్యాగిగా నుఖించు

౧౧

దుఃఖకరము సుఖకరమ్ము దుఃఖనుభవ
రమ్ముగా నుండు కర్మఫలమ్ము తన్ను
వదలఁ జాలనివారి నవ్వలిభవాన
నంబు; నంటదు వదలినయట్టివారి

౧౨

మనుజుఁ డాచరించువని సిద్ధి నందఁగాఁ
గారణమ్ము లైదు కల వటంచుఁ
బలికె సాంఖ్యశాస్త్ర మలఘమతీ ! వీనిఁ
దెలిసికొమ్ము చక్కఁ దేటవలుతు

౧౩

అశ్రయం బనఁగాఁ గర్త యనఁగ నిండ్రి
యా? యన భిన్నభిన్నచేష్టావలి యన
చైవ మనఁగ నీయెదును దనరుఁ; బూర్వ
జననసంస్కారమే చైవ మని యెఱుంగు

౧౪

తనువుతోడను వాక్కుతో మనసుతోడ
మంచిదో చెడ్డదో నిర్వహించుకర్మ
మెద్ది యైనను దానికి నివియె కార
ణము లని యెఱుంగుచూ : కదనప్రవీణ :

౧౫

నిక్క మిట్టు బండ నేర్వనివాఁ డెవ్వఁ
డేనె కర్త ననుచు నెగసిపడునా
యతఁడు కర్మతత్త్వ మరయఁ జాలని యవి
వేకి సుమ్ము నిర్వ్యతికహృదయ :

౧౬

ఏను గర్త ననెడియెగ పెవ్వనికి లేదా
యెవనిబుద్ధి ఫలము నియ్యకొనదా
వాఁడు ప్రజలఁ బట్టి దాధించినను దోషి
కాఁడు కలుష మతనికడకుఁ బోదు

౧౭

జ్ఞానమును జ్ఞేయమును బరిజ్ఞాతయును ధ
నంజయా : కర్మములనెల్ల నడుపుచుండుఁ
గరణకర్మముల్ కర్త నాఁ గర్మసంగ్ర
హంబు మూఁడువిధంబుల నలరుఁ జార్థ :

౧౮

వినుము : సాంఖ్యము గుణముల ననుసరించి
జ్ఞానకర్మముల్ కర్తయు చూసనీయ
చరిత : మూఁడుతెఱంగులఁ బరఁగు ననియె
వీని వివరింతు నర్థమై వినఁగ దోయి :

౧౯

స్థావరములు జంగమములు
గా చేర్చిజైన భూతగణముల నవిభ
క్తావికృతప్రహృష్టుఁ గను
చీ విజయా ! సార్వత్రికాభ్యుఁ చేర్చును బుడులన్

౨౦

నానావిధరూపముల
గానంబడు జగమునందుఁ గల పరమాత్మన్
నానావిధాకృతులు గల
దానినిగాఁ దెలుపులెలిపి తగు రాజనమై

౨౧

ఈతనుచే ! యీశులయే !
యీతరుచే ! జీవుడైన నీశ్వరుడైనన్;
లోతు లింక లేవు లే పను
చీ తామసనామకం బతీవప్రక్షా !

౨౨

మానితాచార : ఫలకృష్ణ లేనివాఁడు
సంగరహితముగా శాస్త్రసమ్మతముగఁ
గామవైరములకు దవ్వుగా నొనర్చు
కర్మ మది సార్వత్రికంబు నా గణుతికెక్కు

౨౩

ఏను గర్త నన్నయెగవుతోఁ గాని ప
లానురక్తితోడఁ గాని నరుడు
కష్టసాధ్య మైనకర్మ మెయ్యది సేయు
నది కిరీటి ! రాజసాఖ్య నలరు

౨౪

ముందు దాపరించుముప్పు గానక హింస
గనక శక్తియుక్తి గనక మొఱకుఁ
దనముతో నరుండు పొనరించుకర్మంబు
తనరుఁ దామసాభిఘాన మగుచు

౨౫

సంగము నహంకృతిని వీడి సాటిలేని
దైర్య మూని యుత్సాహము దాల్చి జయము
నపజయము నొక్కమైఁ జూచునట్టికర్త
కవ్వడీ : చెల్లు సాత్త్వికకర్త యనఁగ

౨౬

రాగ మూని కర్మఫలానురక్తి నూని
పిసిడికన మూని హింసాప్రవృత్తి నూని
యశుచి హర్షశోకాన్వితుఁడైనకర్త
కవ్వడీ : చెల్లు రాజసకర్త యనఁగ

౨౭

మదిని గెల్వనివాఁడు పామరుఁడు శత్రుఁడు
వినయదూరుఁడు పరులపెం పణఁచువాఁడు
సోమరి విషాదియును దీర్ఘసూత్రి యైన
కర్త తామసకర్త నాఁగను జెలంగు

౨౮

అర్జునా ! విను గుణముల ననుసరించి
బుద్ధి మూఁడుతెఱంగులఁ బొదలుచుండు
ధృతియుఁ ద్రివిధమ్ముగా నుండు నిపుడు వీని
విస్తరించి వచించెద వినఁగదయ్య !

౨౯

కర్మమార్గము ముక్తిమార్గమును బంధ
మోక్షములఁ గార్యము సకార్యమును భయంబు
నభయమును లెస్సగాఁ గనునట్టిబుద్ధి
పార్థ! సాత్త్వికబుద్ధి నాఁ బరఁగు నోయి :

౩౦

ధర్మము నధర్మమును జేయఁదగినదానిఁ
దగనిదానిఁ బ్రమాదానఁ దగిలి తగిలి
నిక్కమున కెడదప్పుగా నిర్ణయించు
బుద్ధి రాజసబుద్ధి యౌ నిర్ధవరిత !

౩౧

గాఢముగ నవిచేతము క్రమ్మియుంట
భర్తము నభర్త మని కుక్కుతమును మిక్కి
తం బని ననుచుమును విరుద్ధముగఁ జూచు
బుద్ధి రామగుణుల్లి యో రుద్ధవైలి :

౩౨

ఏ చరింపనిధృతిచేత నిష్టయోగ
బలము నాతిండుకొని మనఃపాజములయు
నిండ్రియములయు నవతలనైల నరులు
చక్క నిలుపు నాధృతి యొప్పు సాత్త్వికాభ్య

౩౩

విను : భలానురక్తి వినుదనినరులు భ
ర్తార్థకామములకు నతులకాంత
నేధృతిన్ దహించి కృషి నల్పు నాధృతి
రాజసాభ్యఁ దనరు రభికమాః :

౩౪

తులువ యేధృతిచేత నిడురగు భయము
నేడ్పును విషాదమును గిరిటీ : మదంబు
నుజగింపఁదొ యాధృతి యొప్పుఁ దామ
సాధిధానమునన్ బ్రాజ్ఞు లపహసింప

౩౫

విసుఖము నంది యీలోక ముల్లాస
పడుచునుండు దిగులు విడుచునుండు
నాసుఖంబునైత మరునా : త్రివిధమై
యుండు విసుము దాని నుగ్గడింతు

౩౬

బుద్ధినైర్మల్యమునఁ బుట్టి మొట్టమొదట
విషమువలె బాధపెట్టి యావెనుక నమృత
కల్పమై హాయి నిచ్చుసుఖంబు పొందు
నందనా : సాత్త్వికసుఖంబు నాఁ దనర్చు

౩౭

ఏనుఖం బరునా : విషయేంద్రియముల
పొత్తునంజేసి సుధవోలె మొదటఁ దోచి
పిదపఁ గాకొలముంబలె బెడఁద గూర్పు
నాసుఖంబునకున్ రాజసాఖ్య చెల్లు

౩౮

మజస్థనను నిద్రచేత సోమరితనమ్ము
వలన నుదయించి యాద్యంతములను నరున
కజ్జత ఘటించు నేసుఖ మాసుఖంబు
తామససుఖంబు నాచును దళితవైరి :

౩౯

పార్థ : ప్రకృతినుండి ప్రభవించినట్టి స
త్త్వము రజస్సు తమము తగులకుండ
నరజగానఁ గాని సురలోకమునఁ గాని
యొక్కవస్తు వైన నుండ దోయి :

౪౦

వారివారి ప్రకృతివలన జనించు గు
ణాల ననుసరించి నాటతెగల
మనుజులకును వీరహాన్య : వేర్వేరుగాఁ
బనులు వింగడింపఁబడియె నోయి :

౪౧

శమము దమము తపము శౌచమ్ము తాల్మియు
సారవంబు జ్ఞాన మనుభవంబు
వేదశాస్త్రములను విశ్వసించుట స్వభా
వమునఁ బుట్టువనులు బ్రాహ్మణునకు

౪౨

శూరతయును దేజమ్మును ధీరతయును
దక్షతయు రణస్థిరతయు దాతృతయును
శాసకత్వంబును స్వభావజనిత కర్మ
చయముగా నుండు నర్జునా : క్షత్రియునకు

౪౩

వైశ్ణవకుఁ గృషి గోరక్ష వర్తకంబు
కూడ్రునకు నార్తసేవయు కుడిమత్తిః స్వ
భాషణము త్రైలోకకర్మము; లీవు పేని
మర్మము నెఱింగి కనుము నీభర్త మెదియె

౪౪

అర్చనా : మనుజుండు రా నాచరింపఁ
దగినపనియందు నిచ్చుట తగుల మూని
యందుచున్నాఁడు సంసిద్ధి; నతెఱంగు
చక్క వివరింతు వినుము సంశయము లడఁగ

౪౫

ఏవనివలనఁ బుట్టు నీ భూతసముదాయ
మెవఁడు నింది యుండు నెల్లజగతి
నతని నీకుఁ దనకు ననురూప మగు భర్త
మున భజించి నరుండు ముక్తి వడయు

౪౬

బాగుగా నొనర్చు పరధర్మమునకంటె
విగుణమ య్యు తెస్స యగు స్వభర్త ;
మనఘ : తనకు నేర్పడినకర్మము నొనర్చు
నరుని చాక దెట్టి దురితమేని

౪౭

సహజ మైనట్టికర్మ మోసవ్యసాచి
దోషయుత మైన నద్దానిఁ ద్రోయు దోష్యుఁ
దగ్ని పొగచేతనుంజలె నన్నిపనులుఁ
గప్పఁబడి యుండు నొక్కొక్కతప్పకొడ

౪౮

నిఖిలవిషయములను నిస్సంగ మగుబుద్ధి,
మదినిగెల్పు, కోర్కె యెదియు లేమి
గలనరుండు కర్మఫల ముజ్జగించి న
ర్వక్రియానివృత్తి వడయుఁబాల్ :

౪౯

వినుము నైష్కర్మ్యనిధి సంతనమనీషి
బ్రహ్మము ననుతేజఃగును బల్కరింతు
ధీనిధి : పరమం దైన జ్ఞాననిష్ఠ
సరణియును సంగ్రహమ్ముగా నెఱుకటతు

౫౦

అచ్చ మగు బుద్ధితోడ దైర్యమ్ముతోడ
మనసును విధించి విషయముల్ మానిపైచి
చలపు పైరము నదలించుబలిమి నలరు
వాడు బ్రహ్మాత్వము ననువాడు పార్థ :

౫౧

ఒంటి నిల్చి యిండుక తిను తోర్చి మదిని
బలుకు నొడలిని చన కగపఱుచుకొని ని
రంతరభ్యాతయై వీతదాగుఁ దైన
వాడు బ్రహ్మాత్వము ననువాడు పార్థ :

౫౨

ఆము బల్మిని బింకము నవనయించి
కామమును గ్రోధమును బరిగ్రహముఁ బాసి
మమత విడనాడి శాంతిసామ్రాజ్య మేలు
వాడు బ్రహ్మాత్వము ననువాడు పార్థ :

౫౩

అన్న : బ్రహ్మాత్వ మంది ప్రస్పచిత్తుఁ
దైనవాడు దుఃఖము నందఁ డాన లెఱుంగఁ
డఖిలభూతములన్ దనయలె చూచు
నుత్తమం బగు మద్భక్తి నొంది తనియు

౫౪

ఇతఁడు భక్తిచేత నే నెంతవాడనో
యెవఁడనో యెఱుంగు నవల నాదు
గుఱ్ఱునెల నూచముఱ్ఱుగాఁ గని నన్నుఁ
జేరు నోయి : సమరపీఠముఖ్య :

౫౫

నిరతముగ నర్జునముల్ నెఱపుఁ గాక
యనఁడు : న న్నాశ్రయించియట్టివాఁడు
జననమరణాది వికృతులఁబడి లేని
శాశ్వతపదము గను ముత్తస్థానమునను

౫౬

మనసుతోడ నెల్లపనుల నా కల్పించి
నన్నె పరమగతిగ నమ్మి నమ్మి
బుద్ధియొగ మూని శుద్ధచరిత్ర : నా
యందె మదిని జేర్చు మది శుభము

౫౭

చిత్తమును నీవు నాయందుఁ జేర్చితేని
దాఁటరాని కంచెలనెల్ల వాఁటగలవు
కాక నీ వహంకారముకలన నస్య
దుక్తి వినపేని చెడిపోదు వోయి పార్థ :

౫౮

ఈ వహంత నాశ్రయించి రణమున
క్రియకౌలు చూపవేని యది ని
రర్థకప్రయత్న మగు నీస్వభావందె
పనుపఁగలదు నిన్ను బవరమునకు

౫౯

తెలివి నెడి నేడు నీ వేది నలుప ననుచుఁ
బట్టుపట్టితివో యది తుట్టుతుదకుఁ
బ్రకృతినిద్ర స్వకర్మానుబద్ధబుద్ధి
నాచరించెద వవశత్వ మంది పార్థ :

౬౦

ఫలునా : జగదీకుఁ డీ ప్రాణికోటి
హృదయములఁ బీఁటవెట్టినాఁ డిది యెఱుంగు
మతఁడు తనమాయచే యంత్రగతములైన
బొమ్మలంబలె నాడించు శ్వాతములను

౬౧

ఎల్లవిధముల నీ వాశ్రయింపు మతని
నాతఁడె శరణ్యుఁ డఖిలభూతాదళికిని
దత్తప్రసాదమ్ముకతన నితాంతశాంతి
చెందఁగలవు కైవల్యము నందఁగలవు

౬౨

ఇట్లు పరమరహస్యమై యీడ్య మైన
జ్ఞానమును నీకుఁ దెల్పితి దీని నీవు
త్రచ్చి తడవి శోధించి నీయిచ్చవచ్చి
నట్లానర్పము రథికలోకాగ్రగణ్య !

౬౩

సర్వగుహ్యతమంబు ప్రశస్త మైన
యస్మదీయోక్తి వెండియు నాలకింపు
నీవు నానెచ్చెలివి కాన నీహితమ్ము
కోరి యిటు సేయుచున్నాఁడ వీరముఖ్య !

౬౪

ఈవు నా కిష్టుఁడవు కాన నిది ప్రతిజ్ఞ
చేసి చెప్పెదఁ బార్థ ! నీచిత్త మస్మ
నభిముఖ మొనర్పు ! నాభక్తినందు ! నను య
జింపు ! నాకు మొక్కుము ! నన్నుఁ జెందఁగలవు

౬౫

సర్వధర్మములను జాలించి నీవు న
న్నొకని నాశ్రయింపు ముదిలపడక
పార్థ ! నిన్ను సర్వపాపముక్తు నొనర్తు
నార్తి నణఁచి నీకుఁ గూర్తు శుభము

౬౬

తపము సేయని, భక్తిపైఁ దగులు లేని,
శ్రవణవాంఛ జనింపని జనున కెఱుక
సేయకుము దీని న్నాపై ననూయఁ జూపు
వానికిని దెల్పకుము దీని ధీనిశాంత !

౬౭

ఎవ్వఁ డతిరహస్య మీశాస్త్ర మర్థిమైఁ
బలుకు నన్యదీయ భక్తతతికి
నతఁడు పరమభక్తి నార్జించి నిస్సంశ
యముగ నన్నుఁ జెందు నమరకుశల !

౩౯

అతనికంటె మనుజులందు నాకున్ బ్రయ
కృత్తముండు చిక్కఁ డిం కొకండు
వానికంటె నాకు వసుధను బ్రయతరుం
దొరుండు దొరకఁ డచ్చతరచరిత్ర :

౪౦

ధర్మపథమునుండి తలఁగనికై మన
చర్చ నొదనినట్టి శాస్త్ర మీదిప
తింబువానిఁ గన్వదీ : నన్ను జ్ఞానయ
జ్ఞమునఁ గొల్పువానిఁగా గణింతు

౪౧

అనఘ : శ్రద్ధతోడ ననసూయతాబద్ధ
బుద్ధితోడ నీ ప్రహతశాస్త్ర
మాలకించు నెవ్వఁ డాతఁడు ముక్తుడై
పొందఁగలఁడు పుణ్యభవనములను

౪౨

ఫలునా : నావచించిన పరమశాస్త్ర
మాలకించితె దీని నేకాగ్రమతిని ?
సమసెనే నీకు నజ్ఞానజనిత మైన
మోహ మెల్ల విషాదప్రవాహ మెల్ల ?

౪౩

అర్జునుఁడు :-

శ్రీహరి ! నీదుకరుణ నామోహ మెల్ల
నష్టమయ్యెను జ్ఞానంబు నాకు నొదవే
సమసె ననుఁ బట్టి పీడించుసంశయంబు
లేను నీవల్కు పాటెంతు నిచ్చతోడ

౪౪

సంజయఁడు :-

9598.

అధిప : యేనివ్విధాన మహాత్ముఁ డైన
చక్రపాణి కర్తునునకు జరిగినట్టి
భవ్యసంవాదమును గగుర్పాటుతోడ
విన్నవఁడ భన్యత్వము గన్నవఁడ

౭౪

నృపతి : పరమగుహ్య మీయోగ మేను యో
గేశ్వరుండు కృష్ణుఁ డెట్టియెదుటఁ
బలుకుచుండ వింటిఁ బరమరి నాఁ గీర్తి
గనినయట్టి వ్యాసుకరుణకతన

౭౫

రాజ : పరమాద్భుతము పవిత్రంబు కృష్ణ
పార్థసంవాదరూపయై పరఁగుడిని
మాటిమాటికిఁ దలఁచి నమ్మదము గందు
మాటమాటకు నిందు మైమఱపు గందు

౭౬

ఆతివిస్మయకరము భరా
పతి : కృష్ణుని విశ్వరూపవైభవః మది నా
స్మృతిఁ జాయక ననుఁ బులకాం
కితగాత్రు నొనర్చు మాటికిన్ నవనవమై

౭౭

ఎచట యోగేశ్వరుండైన కృష్ణుఁ డుండు
నెచటఁ బార్థుఁడు నిల్చి విల్లెక్కు-పెట్టి
యచట సిరి జయ మైశ్వర్య మచలనీతి
యుండు నని విశ్వసించి నాయుల్ల మలరు.

౭౮

రచన :- 9_9_1963 నుండి
9_10_1963 వఱకు

